

mpkšlas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1982

VASARIO MĖN. 13 d. / FEBRUARY 13, 1982

PART TWO — NR. 37 (7)

Šiame numeryje:

Du labai skirtingi rašytojai: Seifertas ir Avyžius.

Antanas Maceina apie Šventraščio vertimą.

Weberis ir jo romantiškoji opera.

Maironį ir laisvę minint.

Su knyga iš Lietuvos: J. Mikelinsko trilogijos pradžia.

Dailininką Gerardą Bagdonavičių prisimenant.

Kultūrinė kronika.

Kertinė Parastė

Du labai skirtingi rašytojai: Seifertas ir Avyžius

1981 m. rudenį Čekoslovakijoje buvo pažymėti du rašytojai. Jonui Avyžiui buvo įteikta leidyklos „Lidove“ premija už jo romaną „Sodybų tuštėjimo metas“. O čekoslovakų kompartijos ir valstybės vadai beveik tuo pat metu pasveikino čekų tautinį poetą Jaroslavą Seifertą jo 80-jo gimtadienio proga. Du Rytų Europos autoriai, kurių keliai atsitiktinai susikryžavo Prahos kultūriname kalendoriuje — dvi priešingybės, simbolizuojančios rašytojų apsisprendimus komunistinėje santvarkoje.

Kaip ir Avyžius, Seifertas sujungė savo jaunystę su kompartija ir pasižymėjo kaip proletarinio avangardo poetas. Tačiau kai 1929-ais metais čekų kompartija virto bolševikine — svetimos valstybės įrankiu — Seifertas iš jos išstojo. Jo poezija įgavo lyrinį, metafizinį pobūdį, bet išliko tampaip susijusi su tautos likimu. Savo rinkinyje „Aštuonios psalmės“ jis išreiškė Čekoslovakijos liūdesį dėl prezidento Masaryko mirties 1937-ais metais. Nacių okupacijos laikais, Seiferto poezija guodė ir stiprino jo pavergtą tautiečių dvasį. Jis ypač įtaigiai apdainavo savo gimtąjį miestą, Pragę, kuris, tvirtino jis, pergyveno ir pergyvens visus užkariautojus.

Seiferto balsas nenustojė skambėti ir po komunistinio perversmo. 1956-ais metais, Čekoslovakijos Rašytojų sąjungos suvažiavime, jis iškėlė klausimus apie stalininį laikmetį. „Kur buvot jūs 1946-ais metais, kai linotipininkams buvo įsakyta sulaužyti čekų knygų šriftą?“ — klausė Seifertas sąjungos narių. „Kur buvot jūs, kai buvo naikinamos istisos bibliotekos?“ (Šie klausimai iki šiol dar liko oficialiai nepaklausti Lietuvoje). Jis ragino čekų rašytojus nepamiršti savo kolegų kalėjimuose ir susirūpinti jų

likimais.

Seifertas nenutilo ir po '968-ųjų metų sovietinės invazijos į Čekoslovakiją. Kai čekų rašytojų sąjunga buvo spraudžiama į maskvinį narvą, jis viešai pareiškė: „Mūsų darbui reikia laisvės tiek, kiek jos reikia kiekvienam menui. Kur ta laisvė paneigiama, menas nustoja funkcionuoti“. Seifertas nenustojė pasirašinėjęs peticijų, užstojančių suimtuosius autorius ir prisijungė prie 1977-ųjų metų Žmogaus teisių chartos. Kai kurie jo poemų rinkiniai pirmiau pasirodė savilaidoje. Tačiau naujoji valdžia nedrįso jo persekioti. O atėjus Seiferto 80-jam gimtadieniui, Čekoslovakijos valdytojai nerado kitos išeities, kaip jį pasveikinti.

Seiferto gyvenimas — iškalbus pavyzdys, kokią didelį vaidmenį Rytų Europoje tebevaidina rašytojai, kurie sugeba suderinti taurumą su meniniu iškilumu. Tokiu simboliu čekų rašytojams ir skaitytojams tapo Seifertas. Pasak rašytojo Jano Cepo, — „Yra akimirų, kai poetas nustoja buvęs vien poetu ir tampa liepsnojančia visos tautos sąžine“. Dramaturgui ir kritikui Václavui Rencui Seifertas yra „tikras tautinis poetas ir žmogaus teisių gynėjas“.

Kaip Seiferto gyvenimo fone atrodo čekų premija Jonui Avyžiui? Jo romanas „Sodybų tuštėjimo metas“ teisingai svetimą okupaciją ir totalitarinę sistemą. Nelaisvoj Čekoslovakijoje, kurios žymiausi rašytojai šiandien nutildyti, įbrukti į kalėjimus, ar ištremti į užsienį, šiandien žiojėja literatūrinė tuštuma. Jai užpildyti verčiami ir premijuojami romanai, teisinantys tai, prieš ką Seifertas kovojo visą gyvenimą.

Praėjusį rudenį Čekoslovakijoje buvo pažymėti du labai skirtingi rašytojai.

K.Ž.

IVADINĖS PASTABOS

Sįsdamas savo mokinius skelbti Evangelijos „visai kūriniui“ (Mk 16,15), Kristus savaime atrėmė naujos religijos plitimą į kalbą. Nes mokyti „visų tautų žmones“ laikyti to, ką Jėzus buvo įsakęs (Mt 28,20), galima tik šių tautų kalbomis. Tad ir pats pirmasis pojetinis Sv. Dvasios apšviestas Krikščionybės istorijoje buvo kalbos stebuklas: Sekminių dieną įvairiausiai Jeruzalės gyventojai išgirdo apaštalus kiekvienas „savo gimtąja kalba“ (Apd 2,8). Tai buvo aiški Viešpaties nuoroda, kad Evangelijos skleidimas pasaulyje turįs vykinti ne kitatikiams mokantis aramajiskai, bet apaštalams mokantis graikiškai, lotyniškai, persiškai, etiopiškai, indiški, slavaiškai, germaniškai, galop lietuviškai. Kristaus Evangelija turėjo plisti ne stebuklo, bet įprasto kalbinio triušo keliu.

Šiam kalbiniam triušui priklausė ne tik pamokslai ar katechezė, bet ir Šventraščio vertimai. Be abejo, Šventraštis ir Kristaus Evangelija nėra tapatūs: Šventraštis yra tik Evangelijos santarauka bei atranka (plg. Jn 21,25). Vis dėlto Krikščionybė augti bei bręsti ji turi nepaprastos svarbos. Tauta, stokojanti Šventraščio sava kalba, tebėra primityvios religinės sąmonės. Užtat pirmiausia visų misinininkų rūpestis ir yra versdinti Šventraštį, visų pirma Naująjį Testamentą, į kalbą tų žmonių, kuriems jie neša Kristaus Naujieną.

Tokių rūpestių bei triušų galime pasidžiaugti ir mes. Štai, prieš gerus dvejus metus pasirodė Romoje naujas lietuviškasis evangelijų ir apaštalų darbų knygų vertimas, aprūpintas gausiais paaiškinimais, bendrojo įvadu, skirtiniais įvadais kiekvienai evangelijai ir apaštalų darbams, galop platoka vardinė bei dalykinė rodyklė. Tai stropiai ir dėmesingai paruoštas darbas, kuriam vertėjas skyrė „virš penkiošiolikos metų“ (NT 17). Tuo būdu turime būdą, kaip tris katalikiškusius (neskaitant protestantiškųjų) Naujojo Testamento vertimus: senesnįjį arkiv. J. Skvirecko (pastaroji laida Stuttgart 1947), naujesnįjį Lietuvoje kun. Č. Kavaliausko (Kaunas-Vilnius 1972) ir dabar patį naujausiąjį tremtyje prel. L. Tulabos. Visi jie skiriasi vienas nuo antro ne tik savo žodynu ir sintakse, bet, svarbiausia, savo metodu, tai yra paties vertimo samprata ir šios sampratos vykdymu. Visi jie yra pastanga ieškoti tinkamo lietuviškojo žodžio dieviškajam žodžiui.

Fr. Schleiermacheris, Platono veikalų vertėjas vokiečių kalbon, yra pastebėjęs, kad vertimas esąs savotiškas judesys, galįs eiti dviem priešingom kryptim: nuo skaitytojo į originalą arba nuo originalo į skaitytoją. Pirmu atveju vertėjas stengiasi ivesti skaitytoją į originalo kalbą ir į šia kalba išreikštą pasaulį; antru atveju vertėjas mėgina originalą priartinti prie skaitytojo ir prie jo pasaulio. Seniau buvo vyraavęs pirmasis būdas, dabar vis labiau įsigali antrasis. Jei nūn šiuos du vertimo modelius taikysime mūsų turimiems Naujojo Testamento vertimams, turėsime pripažinti, kad prel. L. Tulaba yra aiškus bei nuoseklus pirmojo tipo atstovas, o kun. Č. Kavaliauskas — antrojo.

* ŠVENTASIS RAŠTAS NAUJOJO TESTAMENTO. I. Keturių evangelijų ir apaštalų darbai. Vertė ir komentarą pridėjo Ladas Tulaba, Sv. Rašto daktaras, Roma 1979 m., 622 p. — Santrumpa, vartojama straipsnio tekste, yra NT, priduriant puslapį.

Gi arkiv. J. Skvireckas atsiduria lyg ir viduryje. „Jo vertimas, pasak prel. L. Tulabos, yra ištikimas, bet ne vergiškas; tikslus, bet ne visada sklandus; aiškus, bet ne visur elegantiškas“ (NT, 10). Be abejo, arkiv. J. Skvireckas turėjo savotiškų kalbinių įnorių, kurie nevisiems buvo priimtini, pvz. jis rašė *Mošė* vietoj įprastinės formos *Mozė*, *Ješajas* vietoj *Izajas*; jis mėgino *Bažnyčią* keisti *Eklezija*, o *kankinį* vadino *martiuru*. Tačiau, lyginant tu paties arkiv. J. Skvirecko psalmių vertimo abi redakcijas (1923 ir 1949 m.) su jo Naujojo Testamento vertimu, šis pastarasis neabejotinai pirmiau. Stiliaus nesklaidumai ir semantiniai neaiškumai yra atsiradę dėl to, kad arkiv. J. Skvireckas dar nedrįso originalo (jis vertė, tiesa, iš lotyniškosios vulgatos) priartinti prie skaitytojo, ką ryžtingai atliko kun. Č. Kavaliauskas, padedamas kun. V. Alulio kaip redaktoriaus. Abu šiuos vertimus kalbiniu atžvilgiu yra aprašęs bei vertinęs Pr. Skardžius, šitaip abipindamas Lietuvoje išleista ir tremtyje (Bostone) pakartotą vertimą: „Kavaliausko vertimo kalba yra pasigėrėtina taisyklinga, sklandi, lengvai suprantama ir tikslinga, nors kartais ir savarankiškiau išreiškianti originalinę mintį“; tai „pirmas drąsus žygis visoje Sv. Rašto vertimo lietuvių kalbon istorijoje“ (1).

Antanas Maceina

Prel. L. Tulabos vertimas yra pats pastarasis. Klystume begi, laikydami jį senesniųjų vertimų tęsiniu, papildu ar pagerinimu. Tai visiškai kitoks darbas, pagrįstas kitokia pažiūra į Šventraščio vertimą apskritai ir todėl atlik-
tas, vadovaujantis kitokių metodais. Apibūdinamas savo paties pastangas, prel. L. Tulaba rašo: „Versdamas visų pirma paisiau minties tikslaus suvokimo ir sklandaus perdavimo, laikydamasis tačiau galimai arčiau teksto, kaip žodžius parenkant, taip ir formas perduodant“ (NT 16). Net graikiškosios veiksmožių lytys rado gyvo atbalsio prel. L. Tulabos vertime (plg. NT 17). Trumpai tariant, šis vertimas priklauso vad. „tikslųjų vertimų“ rūšiai, kai net ir gramatinės originalo formos mėginamos nusakyti tokiomis pat vertimo kalbos formomis, nekalbant jau apie žodyną ir sakinį sąrangą. Šios rūšies vertimas paprastai esti vartojamas poezijoje, kai vertėjas-poetas nemoka verčiamosios kalbos. Tokiu atveju jam yra pateikiama mes eilėraščių vertimas pažodžiui, iš kurio svertimkalbis poetas atkuria eilėraštį savo kalba. Šitaip yra vertęs Al. Baldus lietuviškųjų eilėraščių (Bradžionio, Kiršos, Maironio, Santvaro) vokiečių kalbon, o K. Balmontas

lietuviškųjų eilėraščių (ypač L. Giron) rusų kalbon. „Tikslusis vertimas“ paprastai tarnauja tik kaip medžiaga vertimui įprastine šio žodžio prasme.

Pasirinkus šitokį vertimo būdą Šventraščiu ir pateikiant jį ne kaip medžiagą, o jau kaip atbaigtą vertinį, tinkamą net liturgijai (plg. NT, 597-98), kyla nemaža klausimų, kurie peržengia gramatiką, o pereina į semantiką, vadinasi, į Šventraščio prasmės sritį. Ar iš tikro „tikslusis vertimas“ yra tikslus? Ar iš tikro jis perteikia originalo prasmę? Ar čia kartais neprasiveržia aiškėn nuostabus paradoksas: *juo vertimas, tuo tikslesnis kalbos atžvilgiu, juo jis yra netikslesnis prasmės atžvilgiu*? Nėra abejonės, kad prel. L. Tulaba įveda lietuvių skaitytoją į graikiškojo teksto kalbą ir į jo pasaulį: beveik kiekviena eilutė kvėpuoja šiuo pasauliu. Tačiau kaipgi lietuviui skaitytojiui atrodo ši kalba ir ja išreikštas pasaulis? Ispanų filosofas ir sociologas J. Ortega y Gasset, kalbėdamas apie vertimo skurdą ir jo grožį (miseria y esplendor), pastebi, esą „yra utopija tikėti, kad du skirtingų kalbų žodžiai, teikiami mums žodyno, reiškia tuos pačius dalykus“, pvz. ispaniškas *bosque* anaiptol nesą vokiškas *Wald*: „tarp šių dviejų tikrovių tylo milžiniška praraja“ (2). Todėl J. Ortega ir tvirtina, kad „tiksliai išverstas autorius mums visados

atrodo truputį kvailokas“ (t.p.). Skaitydami „tikslųjį vertimą“, mes visai nenoromis klausiamo: argi galėjo autorius *šitaip* rašyti?

Tai klausimas, kuris kyla ne tik poezijos atveju. Jis kyla ir Šventraščio atveju, todėl turi žymiai didesnės svarbos. Sakysime, susidūrę su tokiu prel. L. Tulabos vertimo sakiniu: „Nebijokite tų, kurie kūną nužudo ir po to nieko daugiau negali padaryti. Aš jums parodysiu, ko turėtumėte bijoti: bijokite to, kuris nužudo tūrį galią nugalėdinti į pragarą“ (Lk 12, 4-5) arba ir su šitokiu: „Verčiau iš to, kas yra viduje, duokite išmaldą, ir va visa jums yra nesutepta“ (Lk 11, 41), — mes nustembame ir klausiamo: ar galėjo Kristus *šitaip* kalbėti? Kieno gi iš tikro yra šie sakiniai: Kristaus? Evangelisto? Vertėjo? nes semantiškai jie yra tokie tamsūs, jog jų prasmė dingsta neryšingų žodžių junginyje. Bendriname savo vertimo įvade prel. L. Tulaba rašo, kad jis stengsis „ištikimais perduoti Dievo žodį“ (NT 17), ir mes neturime jokio pagrindo abejoti šiomis jo pastangomis bei jo gera valia. Tačiau kodėl ši ištikimybė virsta neįtikimybe? Kodėl lietuvis skaitytojas pergyvena anuos du sakinius iš tikro, pasak J. Ortigos, kaip kvailokus? O tokių sakinių prel. L. Tulabos vertime esama aišės. Ir kaip tik čia išnyra anas minėtas „tiksliojo vertimo“ paradoksas: ar kartais ištikimybė svetimos kalbos žodžiu nevirsta neįtikimybe Dievo žodžiu? — Štai problema, kuri prel. L. Tulabos vertimo atveju prašosi idėmiau pasklaidoma bei apmąstoma. Tai problema, galinti turėti reikšmės, vertiant ir liturginius tekstus į lietuvių kalbą. Nes lotyniškieji tekstai, būdami labai tampaūs gramatiškai ir paprastai ontologiniai semantiškai, pasidaro banaliai ir net neskantūs, kai yra sujaukiami sakinių sąranga ar sumoralinami savo prasme.

I. EVANGELIJU VERTIMO SUNKENYBĖS

1.

Pateikdamas mums naują evangelijų ir apaštalų darbų knygų vertimą, prel. L. Tulaba aiškiai nurodo, kokių tekstų naudojesis savam darbui: „Verčiau iš graikiškojo originalo“ (NT, 15). Pirmu žvilgiu tai savaime suprantamas dalykas: kas nori ką nors verst, paprastai griebiasi originalaus teksto; vertimais naudojasi tik tie, kurie originalo kalbos nemoka ar per mažą jos moka. O vis dėlto evangelijų atžvilgiu mums kyla sunkus ir kartu svarbus klausimas: *kas gi yra evangelijų originalas*? Ar mūsų turimas graikiškasis jų tekstas iš tikro yra vertas šio vardo? Kitų Naujojo Testamento raštų atveju tokia abejonė neky-la. Pavyzdžiui, graikiškasis apaštalų laišku tekstas yra tikrai jų originalas, net jei autoriaus vardo ir nežinotume (pvz. laiško žydams) ar juo abejotume (pvz. laišku Timotiejui, Titui, efeziečiams). Visi šie raštai *teksto požiūriu* nesiskiria nuo mūsų turimų originalių Platono, Aristotelio, Plotino ar graikiškųjų Bažnyčios Tėvų raštų. Visi jie yra originalai, vadinasi, ne vertimai, ne atpasakojimai, ne perdirbimai, ne santraukos, o tikri autoriai tekstai. Bet ar taip yra su evangelijomis? Ar ir joms tinka šitokia originalo sąvoka?

Kas gi yra evangelijos? Ne kas kita, kaip ketveriopas Jėzaus gyvenimo, jo darbų ir jo mokslo aprašas. Šia prasme jų tekstas galvosūkiu dar nekeltų: kodėl gi (Nukelta į 2 psl.)

Donatello (italas, apie 1386-1466)

Sv. Morkus Evangelistas

Šventraščio kalbos beieškant

(Atkelta iš 1 psl.)

aprašas, nors ir ketveriopas, negalėtų būti originalas? Sunkenybių atsiranda atsiminys, kad evangelistai nekalba savo vardu, kaip tai daro Paulius, Petras ar Jokūbas savo laiškuose. Evangelistai rašo apie Jėzų ir jį prabilo savo knygoje. Čia vyksta tas pat, kas yra įvykę Platono veikaluose ryšium su Sokratu. Pats Sokratas nepalikė nė vienos rašytos savo pažiūrų eilutės. Ką apie Sokratą filosofiją žinome, žinome tik iš Platono (arba Ksenofono). Bet štai, skaitydami Platono dialogus, kuriuose Sokratas kalba gana dažnai, pradėdame nebeskirti, kur baigiasi Sokrato pažiūros ir kur prabyla pats Platonas. Kitaip tariant, mums kyla klausimas: ar Sokratas, Platono aprašytas, iš tikro yra originalus? Ar jo mokslas iš tikro buvo toks, kaip jį Platonas mums yra perteikęs?

Toks pat klausimas kyla, skaitant ir evangelijas: kiek Jėzaus vaizdas, o ypač jo mokslas, Mato, Morkaus, Luko ir Jono aprašuose yra originalus? Šis klausimas liečia ne tai, ar patys aprašai yra Mato, Morkaus, Luko ir Jono darbai, vadinasi, autentiški jų pačių veikalai. Tai antraeilis dalykas. Klausimas liečia Jėzaus originalumą, jo darbų ir jo mokslo autentiškumą. Sakysime, kur yra Kalno pamoklos originalas: Mato evangelijoje (Mt 5-7) ar Luko evangelijoje (Lk 6,20-49), nes šie du tekstai yra tiek skirtingi, jog abu negali būti originalas. O gal nė katras nėra originalas? Šiandieniniai egzegėtai sutaria, kad evangelistai aprašė Jėzaus darbus ir jo mokslą vis kitai, todėl, kad jie žūrėjo į juos vis kitaip: evangelijos buvo rašomos ne kaip istorinis ar teologinis veikalas, bet kaip tikėjimo liudijimas (kerygma) ir jo mokymas (didache). Prel. L. Tulaba piktaria šiai egzegėzės išvadai: „Trys evangelistai rašė skirtingiems skaitytojams ir turėjo prieš akis skirtingą tikslą (NT, 21)... Sinoptikai piešia daugiau žmogišką Jėzaus vaizdą, o Jonas daugiau pabrėžia jo dieviškus bruožus“ (NT, 380).

Jei taip betgi yra, tai kokia prasme tada tenka vadinti originalu graikiškąjį evangelijų tekstą? Atrodo, kad tik grynai kalbiškai, anaipol ne prasmiai. Kai, nes, pavyzdžiui, šie du Kristaus posakiai: 1. „palaiminti alkanantieji ir trokštantieji teisingumo, nes jie bus pasotinti“ (Mt 5,6) ir 2. „palaiminti jūs, dabar alkanantieji, nes būsite pasotinti“ (Lk 6,21) — šie posakiai nėra tos pačios prasmės. Alkti bei trokšti teisingumo reikią peržengti žemiškus poreikius. Kristaus žadamas patenkinimas įgyja šiuo atveju eschatologinio pobūdžio. Jei alkti dabar, reikią alkti kasdieniškai, todėl ir būti pasotintam kasdieniškai. Sava nuoroda į tiesingumo alkį, Matas veda skaitytoją į anapus. Savu priedu dabar (gr. nūn, lot. nūnc) Lukas palieka skaitytoją mūsoje būvio matmenyje. Užtat mes ir klausiamo: ką pats Kristus turėjo galvoje, skelbdamas šį palaiminimą? Koks gi yra šio Kristaus pažado originalas? Ar Kristus kalbėjo apie tiesingumo alkį bei troškulį, ar tik apie dabar alkančiuosius, apie kuriuos nuolat kalba ir mūsų meto politikai bei sociologai? Ar Matas Kristaus pamokslą išplėtė, pridėdamas jam savų priedų, ar Lukas aną pamokslą sutrumpino, išleidamas tai, kas jam atrodė esą nereikalinga? Sinoptinės evangelijos nėra tokios sinoptinės, vadinasi, sutinkančios viena su antra, kaip iš sykiro atrodo, ypač Kristaus mokslo atžvilgiu. Aibėje vietų Kristaus žodžiai yra nusakomi vis kitaip. Evangelijų tekstas neliduoja, kad jos „tiesioginiai paduoda Kristaus žodžius“ (NT, 18), kaip norėtų prel. L. Tulaba. Be kitų Naujojo Testamento raštų, be Bažnyčios mokslo, apskritai be bažnytinės tradicijos, evangelijos skaitomos vienos, būtų tik Kristaus mokslo nuotrupos, netapačios savo turiniu, tamsios sava išraiška ir retkarčiai net beprasmiškos semantiškai. Pavyzdžiui, ką gi reiškia Kristaus žodžiai verkančiom moterim, jam nešant kryžių į Golgotą: „Mat, jei žaliame medyje šitaip veikia, kas turėtų įvykti sausame?“ (Lk, 23,31). Kas čia veikia ir kaip veikia? Kas yra

tasai žalias medis? Ir kas turėtų įvykti sausame? Kiekvienas gali aiškintis, kaip jam patinka. Ar tad šis posakis iš tikro yra Kristaus žodžių originalas? Ar galėjo Kristus tarti tai, ko niekas nesupranta ar ką kiekvienas vis savaip supranta? Komentarai čia nieko nepada, nes prasmė sąlygoja komentarą, o ne komentaras teikia prasmę. Be to, iš kur komentatorius žino, kad tas ar kitas sakiny sėiškia tą, o ne kitką?

2

Evangelijų teksto kaip originalo samprata darosi dar painesnė, apmąstant jų kilmę. Šiuo tarpu mums nerūpi įvairios egzegėtinės teorijos, aiškinančios evangelijų sugijlostymą laiko eigoje. Mums čia rūpi tik pats graikiškasis jų tekstas, vertėjų — tarp jų ir prel. L. Tulabos — paprastai laikomas originalu ir todėl saugomas lyg akies lėliukė. Vienoje bendrinio įvado vietoje prel. L. Tulaba teisinasi, kodėl jis graikiškąjį tariamą nuosaką (modus coniunctivus) lietuviškai verčia irgi tariamą nuosaką, nors kiti vertėjai „beveik visados vartoja būsimąjį laiką“ (NT, 17). Pavyzdžiui, kun. Č. Kavaliauskas verčia: „Kas nori išgelbėti savo gyvybę, ją praras“ (Mt 16, 25). Gi prel. Tulaba tą patį posakį perkelia į tariamą nuosaką: „Mat, kas norėtų išgelbėti savo gyvybę, ją praras“ (t.p.). Kodėl? „Mat, sako prel. Tulaba, Jėzus, naudodamas sąlyginę formą, ne pabrėžė, kas įvyko, o vertiau išpėjo, kas galėtų įvykti, jei būtų elgiamasi taip ir ne kitaip“ (NT, 17). Bet argi Kristus kalbėjo graikiškai? Kristaus vartota kalba, kaip pastebi ir pats prel. Tulaba, buvo „aramajų kalba“ (NT, 23). Aramajų gi kalba yra semitinė kalba. O semitinės kalbos, pasak J. Lohmanno, lyginamosios kalbotyros specialisto, Prienų klebonijoje besimokiusio ir lietuviškai, esančios indoeuropinių kalbų priešingybė (das Gegen-Bild)(3). Kaip tad mintį ar vaizdą, išreikštą semitiškai, perkelti į graikų kalbą kaip priešingybę? Žinomas kultūros istorikas ir filosofas J. Burchardas yra sykį pasakęs, esą Platono veikalų nė vieno puslapio nebūtų galima išversti į hebrajų kalbą. Ką Aristotelio veikalai buvo išversti lotynų, arabų ir vokiečių kalbom, atsirado trys Aristoteliai (L. Reiners).

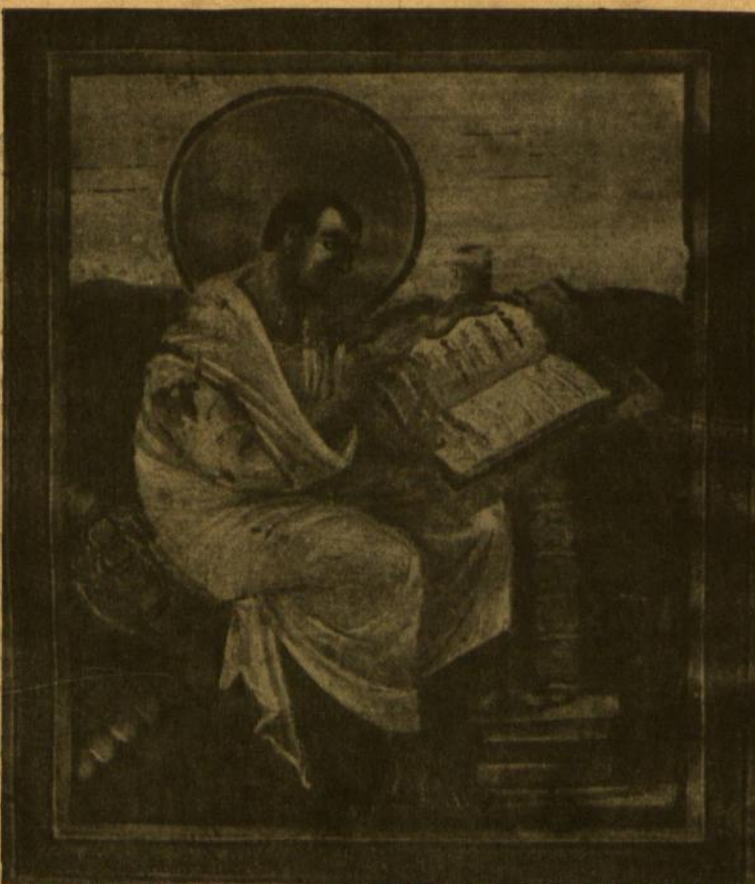
Tai tinka ir Šventraščiui. Dieviškasis apreiškimas nėra tik turinys, kurį būtų galima be niekur nieko nusakyti bet kokios kalbos lytimis. Nes grynio turinio niekur ir niekad nėra. Turinys visados yra jau ir kalba. O kalba visados yra ši ar ana kalba, turinti sąvą istoria, sava dvasia, savą sąrangą, kuriomis esti apipavidalinama mintis bei vaizdas. „Masty-mo objektas, pasak R. Hoenigswaldo, visados nešioja antspaudą tos kalbos, kuria jis yra maštomas“ (4). Jei tad viena kalba yra kitos kalbos priešingybė, tai tas pats turinys, nusakytas abiem kalbom, gali įgyti net ir priešingų bruožų ar minties atspalvių. Dažniausiai gi šis turinys, išreikštas priešinga kalba, aptemsta arba darosi iš viso nebesuprantamas, kaip tai rodo aukščiau minėti Kristaus žodžiai verkančiom moterim. Graikiškasis evangelijų tekstas yra pilnas semantinių keistenybių todėl, kad „visose keturiose evangelijose, sako prel. L. Tulaba, yra pastebimas semitiškas pagrindas: semitiškas galvojimo būdas, semitiški išreiškimai, semitiški žodžiai“ (NT, 23). Semitiškai tartos Jėzaus mintys buvo įvilktos į graikišką kalbinį pavidalą, neįstengdamos tačiau nusikratyti savo semitiškumo. Galimas daiktas, kad prel. L. Tulaba yra teisus, manydamas, esą šis semitinis evangelijų pagrindas patvirtina tiesioginį evangelijų ryšį su tradiciniais jų autoriais (Matu, Morkumi, Luku ir Jonu) ir todėl laiduoja jų teksto istoriškumą (plg. NT, 11,23). Patiam betgi tekstui anas semitinis pagrindas, tarkime: požeminis šaltinis, didesnis aiškumo neteikia. Atvirkščiai, jis tekstą tik sujaukia. nes daugybė Kristaus vartotų aramajų kalbų vaizdų, palyginimų, patarių, būvusių savaime suprantamų ano meto žmonėms, kalbėjusiems aramajaiškai, virto atspėtiniais rebusais, nusakyti graikiškai.

Kiekviena kalba turi posakių, kurių prasmė yra visai kita, negu juos sudarančių žodžių — tiek kiekvieno skyrium, tiek viso sakinio kartu. Ir juo kalba yra liaudiškesnė, juo daugiau tokių posakių esama bei vartojama. Jei tad tokį posakį verstume, kaip reikalauja jo žodžiai, jo iš viso neišverstume, kadangi išverstas jis būtų nesąmonė. Tokį posakį reikia ne verst, o pakeisti kitu, turinčiu tą pačią prasmę, tačiau išreikštą visai kitais žodžiais. Tai paaiškina mums du pavyzdžiai: lietuviškasis ir vokiškasis. Nežinau, ar daug mūsų jaunesniųjų suprastų, jei kas jiems lietuviškai tartų: „Tau kumelė avizose“. Bet mes, senieji, išgirdę šį posakį, tuojau suziurtume į savo batų. Nes šis posakis reiškia: „Tavo batas atsirišęs“. Semantiškai jis neturi nieko bendro nei su kumele, nei su avizom. Jei tad kas nors šį posakį verstų į svetimą kalbą, tiksliai, vadinasi, naudodamas žodžius „kumelė“ ir „avizos“, sukurtų neįsipažintą kalbinį rebusą, kurio prasmės niekas nesuvoktų. Tas pat atsitiktų ir su vienu vokišku posakiu: „einen Floh ins Ohr setzen“. Žodžiai jis reiktų verst: „blusą į ausį kišti“. Semantiškai betgi jis reiškia: „prišnekėti niekui“. Lietuviškasis tokio prišnekėjimo atitikmuo yra: „pūsti dūmus į akis“. Leksiškai jis neturi nieko bendro su vokiškuoju posakiu. Tačiau katras ano posakio vertimas bus tikslis: ar kai kišime blusą į ausį, ar kai pūsiame dūmus į akis? Lietuviui atsakymas yra aiškus savaime. Tačiau kaip būtų, jei lietuvių ir vokiečių kalbos būtų mirusios? Tuomet vertėjai, išmokę šių mirusiųjų kalbų filologiškai, tačiau nesuvokdami gyvosios tokių posakių prasmės, kalbėtų apie kumelę ir avizos, apie blusą ir ausį, manydami, jei verčia „tiksliai“, būtent taip, kaip esama originale. Gi originalo prasmė būtų visiškai ne ta.

Biblijinis tokio tikslaus-netiklaus vertimo pavyzdys gali būti mums gerai žinomas posakis, skambąs: graikiškai „ho echon ōta akonēto“, lotyniškai „qui habet aures audiat“, lietuviškai „kas turi ausis, teklauso“ (Mt, 13,9). Šis posakis evangelijose užtikamas dažnai: ne viena sava kalba Kristus juo baigia. Bet kokia gi yra šio posakio prasmė? Ką nori Kristus juo žmonėms pasakyti? Prel. L. Tulabos komentaras, esą juo „Jėzus kviečia klausytojus įsimaštyti ir bandyti suprasti dvasinę panašybę (allegorijos arba palyginimo, Mc) prasmę“ (NT, 82), neįtikina todėl, kadangi pats Kristus savo panašybę apie sėją čia pat išaiškina (plg. NT, 83). Greičiausiai anas posakis yra kažkokia aramajų kalbos patarlė, kurioje žodis „ausis“ reiškia anaipol ne klausos organą, o ką nors visai kitą. Nusakytą graikiškai, ji yra netekusi tikros savo prasmės, kaip minėta vokiškoji „blusa“, nusakyta lietuviškai. Sunyks aramajų tautai ir kalbai, šiandien nebe galime patirti, ką gi tasai posakis iš tikro reiškia ir kokiais atvejais jis yra vartojamas. Tad ir kartojame jį beprasmiškai, neįstengdami jo pakeisti prasmingu atitinkmeniu, kadangi nežinome jo prasmės. Tokių beprasmių — sugadintų ar nesuvoktų — posakių esama evangelijose nemaža. Vadinti juos originaliais Kristaus žodžiais būtų tikrai per drąsu. Originalių Kristaus žodžių mes neturime, nes visi jie yra mums pasiekę, būdami jau išversti graikų kalbon kaip aramajų kalbos priešingybėn. O atpasakoti kito mintį svetima, visai skirtingo tipo kalba yra nepaprastai sunku. Prel. L. Tulabos vertimas yra akivaizdus šios sunkenybės liudytojas.

3.

Semitinis evangelijų pagrindas mūsų nusteina: jų autoriai buvo žydai (greičiausiai ir helenistas Lukas), todėl jie nė negalėjo išsilausti iš semitinio jautimo bei galvojimo rėmų. Mus stebina šio semitinio pagrindo graikiškasis apvalkalas. Be abejo, Kristaus mokslo skelbimas negalėjo apsirėžti tik Genezareto ežero pakrantėmis, nes tuo būdu apstatų pasiuntinybę eiti į visą pasaulį būtų būvisi išduota jau patčioje pradžioje. Gi artimiausia, tiesiog su žydais susilietusi etninė erdvė arba, Morkaus žodžiais tariant, „kūrinija“ (Mc 16,15) buvo ano

Sv. Matas Evangelistas. Iš Karolio Didžiojo Evangelijų knygos apie 800-810 metus. (Kunsthistorisches Museum, Vienna).

metu graikiškoji kultūra, Kristaus laikais įtaigavusi jau ir Jeruzalę. Žydų pirkliai, valdininkai, Rašto žinovai mokėjo graikiškai, nekalbant jau apie Mozės tikėjimo išpažinėjus už Palestinos sienų. Tačiau pati izraelitų tauta, kaip ir Jėzus, kalbėjo aramajaiškai. Įsijungus į naujosios religijos sąjūdį Sauliui-Pauliui iš Taro, šiam gilaus proto ir didelio išsilavinimo vyrui (plg. Apd 26,24), atsirado gyvas bei pajėgus tarpininkas tarp pakrikštytųjų žydų ir stabmeldžių graikų ar sugraikėjusių izraelitų, kadangi Paulius kalbėjo ir aramajaiškai, ir graikiškai (plg. Apd 21, 37; 22-2). Tuo būdu langas į graikiškąjį pasaulį buvo pravertas. Tačiau Paulius neparašė jokios evangelijos. Jis skelbė graikams Kristaus mokslą gyvu žodžiu. Jis rašė, tiesa, laiškus, bet vaizduoti Kristaus gyvenimo bei darbų jis nesiėmė. Tai padarė kiti, samens, būtent „beraščiai ir pračiočiai žmonės — agrāmmatoi kai idōtāi“ (Apd 4,13), kaip vyriausieji kunigai pavadino Petrą ir Joną ir kaip šį apibūdinimą gerai išvertė prel. L. Tulaba. Į šį faktą dažniausiai nekreipiamas dėmesio, evangelijos vertiant ir todėl elegantis su jų tekstu taip, tarsi jis būtų sukurtas išsilavinusiųjų filologų, pvz. prel. L. Tulaba paisyto net „staigius perėjimus iš būtojo laiko į esamąjį“ (NT, 16), nors ir pripažįsta, kad „evangelistai rūpinosi ne žodžiais, ne stiliumi“ (NT, 23). Kam tad šį nesirūpinimą perkelti į mūsų kalbą? Juk toksai sakys: „paskui jį randa Jėzus šventykloje ir jam pasakė“ (Jn 5,14) neliduoja jokio tiesioginio pergyvenimo ar atsiminimo (plg. NT, 16), o tik paprasčiausia stiliasu menkybė.

Nė vienas Naujojo Testamento raštų autorius, išskyrus Paulių (gal dar ir Luką), savo vaikystėje bei jaunystėje graikiškai nekalbėjo. Su graikų kalba jie susidūrė tik po Kristaus mirties, norėdami skelbti jo mokslą Romos imperijoje, kuri anuo metu buvo gerokai sugraikėjusi: Graecia capta victorem cepit — nugalėta politiškai, Graikija nugalėjo Romą kultūriškai. Tad ir tie Jėzaus mokiniai, kurie ryžosi skelsti Evangeliją ir Vakarus nuo Palestinos, privalejo graikiškai bent pramokti, kad galėtų sėkmingai apaštalaui romėnų valdžios srityse. Tačiau visi apaštalai bei mokiniai jau buvo suaugę vyrai, sava profesija iš tikro prasiokai, nelankę jokių mokyklų, neturį jokių vadovėlių ar gramatikų. Graikų kalbą jie galėjo pasisavinti tik iš helenistų, vadinasi, iš graikiškai kalbančiųjų žydų, su kuriais pirmiausia susidūrė ir Paulius, išvykęs iš Palestinos (plg. Apd 13,5). Mes gi patys iš dabartinės savo patirties žinome, kad suaugęs žmogus (išimties labai retos) niekad nepajėgia išmokti svetimos kalbos tiek, jog ją galėtų savas mintis reikšti taip, kaip jas reikią gimtąja kalba. Evangelijų atveju reikia tai ypač pabrėžti, kadangi čia buvo būtina semitinį mąstymą perkelti į kalbinę jo priešingybę, būtent į indoeuropinę graikų kalbą. Ar tai darė evangelistai patys, ar jų pagalbininkai — raštininkai, kuriems jie tik pasakojo, mūsų klausimui

tikėjimas sukūręs vidurinių amžių katedras. Be abejo! Tačiau tikėjimas būtų nieko nesukūręs, jei nebūtų buvę architektų... Reikia apvaldyti geometriją, kad sukurtum katedros fasadą kaip meilės išraišką. Maldingumas niekad neatstoja technikos“ (8). Evangelijų atveju tai reikią: reikią apvaldyti kalbą, kad galėtum tiksliai atpasakoti girdėtą Jėzaus mintį, nes malonė (Šv. Dvasia, dieviškasis įkvėpimas, malda) niekad neatstoja gramatikos. „Beskonė kalba, teisingai pabrėžia L. Reinersas, reiškia išblukusį mąstymą. Lėksta kalba sulėkština ir mintį“ (9).

Klaida tad yra tvirtinti, kaip tai

daro prel. L. Tulaba, esą „nėra

leistina kalbos sklandumo statyti

aukščiau už ištikimumą originalui“

(NT, 243); klaida todėl, kadangi

kalbos sklandumas ir ištikimybė

originalui anaipol nėra priešingybės; atvirkščiai: juodu kaip tik sąlygoja vienas kitą. Juo kalba yra sklandesnė, juo originalo prasmė darosi aiškesnė; ir priešingai, juo kalba yra nesklaidesnė, juo labiau originalo prasmė temsta ir gali net visiškai dingti. Štai pora pavyzdžių iš prel. Tulabos vertimo, kurie yra ištisas įrodymas, kaip kalbos sklandumas sąlygoja ištikimumą originalui:

1. „Sėjėjas sėja žodį. O pagal kelią, kur žodis sėjamas, yra tie, kurie tik išgirsta, tuojau ateina vėlnias ir pagrobia juose pasėtą žodį“ (Mk 4,14-15);

2. „Niekas, atplėšęs nuo naujo drabužio lopą, nededa ant seno; kitaip ir naujaji suplėšys, ir senajam netiks lopas iš naujojo“ (Lk 5,36);

3. „Ir kai priartėjo, matydami miestą, jie verkė jo tardamas: „O kad jei ir tu būtum pažinęs šią dieną, kas laidoja ramybę. Bet dabar tai yra paslėpta nuo tavo akių“ (Lk 19,41);

4. „O prieš Velykų šventę Jėzus, žinodamas, kad atėjo jo valanda pereiti iš šio pasaulio pas Tėvą, mylėjęs pasaulyje esančius savuosius, juos numylėjo iki galo. Ir vakarienės metu, kai vėlnias jau buvo idėjęs į širdį, kad jį išduotų Judas Iskarijotas, Simono sūnus, žinodamas, kad Tėvas visa atidavė jam į rankas, ir kad jis nuo Dievo išėjo ir pas Dievą grįžta, pakyla nuo stalo, padeda apsiaustą ir, paėmęs rankluostį, susijuošė“ (Jn 13,1-4).

Nėra jokios abejonės, kad visi šie tekstai, nusakyti sklaidesne lietuvių kalba, būtų savo prasmę atskleidę žymiai aiškiau. Nūn jie lieka arba visiškai beprasmiškieji (pvz. 1 ir 3), arba jų prasmę apraizgo lietuviškai neįmanoma sakinio sąranga (pvz. 2 ir 4). Be to, leksinis ištikimumas originalui padaro dažnus vertimo sakinius juokingus ir todėl Šventraščio atveju neįmanomus viešai

skaityti. Sakysime: „Mat, yra išdary, kurie tokie gimė iš motinos iščių; yra išdary, kuriuos žmonės išdara išdara; ir yra išdary, kurie patys save padarė išdara išdara išdara išdara“ (Mt 19,12) (9a). „Ir jei vėlnias sukiltų pats prieš save ir susiskaldytų, negali išsilaikyti, bet yra baigtas“ (Mk 3,26) — „O matytiksliai atpasakoti girdėtą Jėzaus mintį, nes malonė (Šv. Dvasia, dieviškasis įkvėpimas, malda) niekad neatstoja gramatikos. „Beskonė kalba, teisingai pabrėžia L. Reinersas, reiškia išblukusį mąstymą. Lėksta kalba sulėkština ir mintį“ (9). Klaida tad yra tvirtinti, kaip tai daro prel. L. Tulaba, esą „nėra leistina kalbos sklandumo statyti aukščiau už ištikimumą originalui“ (NT, 243); klaida todėl, kadangi kalbos sklandumas ir ištikimybė originalui anaipol nėra priešingybės; atvirkščiai: juodu kaip tik sąlygoja vienas kitą. Juo kalba yra sklandesnė, juo originalo prasmė darosi aiškesnė; ir priešingai, juo kalba yra nesklaidesnė, juo labiau originalo prasmė temsta ir gali net visiškai dingti. Štai pora pavyzdžių iš prel. Tulabos vertimo, kurie yra ištisas įrodymas, kaip kalbos sklandumas sąlygoja ištikimumą originalui:

4. „Sėjėjas sėja žodį. O pagal kelią, kur žodis sėjamas, yra tie, kurie tik išgirsta, tuojau ateina vėlnias ir pagrobia juose pasėtą žodį“ (Mk 4,14-15);

2. „Niekas, atplėšęs nuo naujo drabužio lopą, nededa ant seno; kitaip ir naujaji suplėšys, ir senajam netiks lopas iš naujojo“ (Lk 5,36);

3. „Ir kai priartėjo, matydami miestą, jie verkė jo tardamas: „O kad jei ir tu būtum pažinęs šią dieną, kas laidoja ramybę. Bet dabar tai yra paslėpta nuo tavo akių“ (Lk 19,41);

4. „O prieš Velykų šventę Jėzus, žinodamas, kad atėjo jo valanda pereiti iš šio pasaulio pas Tėvą, mylėjęs pasaulyje esančius savuosius, juos numylėjo iki galo. Ir vakarienės metu, kai vėlnias jau buvo idėjęs į širdį, kad jį išduotų Judas Iskarijotas, Simono sūnus, žinodamas, kad Tėvas visa atidavė jam į rankas, ir kad jis nuo Dievo išėjo ir pas Dievą grįžta, pakyla nuo stalo, padeda apsiaustą ir, paėmęs rankluostį, susijuošė“ (Jn 13,1-4).

Nėra jokios abejonės, kad visi šie

tekstai, nusakyti sklaidesne lietuvių

kalba, būtų savo prasmę atskleidę žymiai

aiškiau. Nūn jie lieka arba visiškai beprasmiškieji

(pvz. 1 ir 3), arba jų prasmę apraizgo lietuviškai

neįmanoma sakinio sąranga (pvz. 2 ir 4). Be to,

leksinis ištikimumas originalui padaro dažnus

vertimo sakinius juokingus ir todėl Šventraščio

atveju neįmanomus viešai skaityti. Sakysime: „Mat, yra išdary, kurie tokie gimė iš motinos iščių; yra išdary, kuriuos žmonės išdara išdara; ir yra išdary, kurie patys save padarė išdara išdara išdara išdara“ (Mt 19,12) (9a). „Ir jei vėlnias sukiltų pats prieš save ir susiskaldytų, negali išsilaikyti, bet yra baigtas“ (Mk 3,26) — „O matytiksliai atpasakoti girdėtą Jėzaus mintį, nes malonė (Šv. Dvasia, dieviškasis įkvėpimas, malda) niekad neatstoja gramatikos. „Beskonė kalba, teisingai pabrėžia L. Reinersas, reiškia išblukusį mąstymą. Lėksta kalba sulėkština ir mintį“ (9). Klaida tad yra tvirtinti, kaip tai daro prel. L. Tulaba, esą „nėra leistina kalbos sklandumo statyti aukščiau už ištikimumą originalui“ (NT, 243); klaida todėl, kadangi kalbos sklandumas ir ištikimybė originalui anaipol nėra priešingybės; atvirkščiai: juodu kaip tik sąlygoja vienas kitą. Juo kalba yra sklandesnė, juo originalo prasmė darosi aiškesnė; ir priešingai, juo kalba yra nesklaidesnė, juo labiau originalo prasmė temsta ir gali net visiškai dingti. Štai pora pavyzdžių iš prel. Tulabos vertimo, kurie yra ištisas įrodymas, kaip kalbos sklandumas sąlygoja ištikimumą originalui:

4. „Sėjėjas sėja žodį. O pagal kelią, kur žodis sėjamas, yra tie, kurie tik išgirsta, tuojau ateina vėlnias ir pagrobia juose pasėtą žodį“ (Mk 4,14-15);

2. „Niekas, atplėšęs nuo naujo drabužio lopą, nededa ant seno; kitaip ir naujaji suplėšys, ir senajam netiks lopas iš naujojo“ (Lk 5,36);

3. „Ir kai priartėjo, matydami miestą, jie verkė jo tardamas: „O kad jei ir tu būtum pažinęs šią dieną, kas laidoja ramybę. Bet dabar tai yra paslėpta nuo tavo akių“ (Lk 19,41);

4. „O prieš Velykų šventę Jėzus, žinodamas, kad atėjo jo valanda pereiti iš šio pasaulio pas Tėvą, mylėjęs pasaulyje esančius savuosius, juos numylėjo iki galo. Ir vakarienės metu, kai vėlnias jau buvo idėjęs į širdį, kad jį išduotų Judas Iskarijotas, Simono sūnus, žinodamas, kad Tėvas visa atidavė jam į rankas, ir kad jis nuo Dievo išėjo ir pas Dievą grįžta, pakyla nuo stalo, padeda apsiaustą ir, paėmęs rankluostį, susijuošė“ (Jn 13,1-4).

Nėra jokios abejonės, kad visi šie tekstai, nusakyti sklaidesne lietuvių kalba, būtų savo prasmę atskleidę žymiai aiškiau. Nūn jie lieka arba visiškai beprasmiškieji (pvz. 1 ir 3), arba jų prasmę apraizgo lietuviškai neįmanoma sakinio sąranga (pvz. 2 ir 4). Be to, leksinis ištikimumas originalui padaro dažnus vertimo sakinius juokingus ir todėl Šventraščio atveju neįmanomus viešai

skaityti. Sakysime: „Mat, yra išdary, kurie tokie gimė iš motinos iščių; yra išdary, kuriuos žmonės išdara išdara; ir yra išdary, kurie patys save padarė išdara išdara išdara išdara“ (Mt 19,12) (9a). „Ir jei vėlnias sukiltų pats prieš save ir susiskaldytų, negali išsilaikyti, bet yra baigtas“ (Mk 3,26) — „O matytiksliai atpasakoti girdėtą Jėzaus mintį, nes malonė (Šv. Dvasia, dieviškasis įkvėpimas, malda) niekad neatstoja gramatikos. „Beskonė kalba, teisingai pabrėžia L. Reinersas, reiškia išblukusį mąstymą. Lėksta kalba sulėkština ir mintį“ (9). Klaida tad yra tvirtinti, kaip tai daro prel. L. Tulaba, esą „nėra leistina kalbos sklandumo statyti aukščiau už ištikimumą originalui“ (NT, 243); klaida todėl, kadangi kalbos sklandumas ir ištikimybė originalui anaipol nėra priešingybės; atvirkščiai: juodu kaip tik sąlygoja vienas kitą. Juo kalba yra sklandesnė, juo originalo prasmė darosi aiškesnė; ir priešingai, juo kalba yra nesklaidesnė, juo labiau originalo prasmė temsta ir gali net visiškai dingti. Štai pora pavyzdžių iš prel. Tulabos vertimo, kurie yra ištisas įrodymas, kaip kalbos sklandumas sąlygoja ištikimumą originalui:

4. „Sėjėjas sėja žodį. O pagal kelią, kur žodis sėjamas, yra tie, kurie tik išgirsta, tuojau ateina vėlnias ir pagrobia juose pasėtą žodį“ (Mk 4,14-15);

2. „Niekas, atplėšęs nuo naujo drabužio lopą, nededa ant seno; kitaip ir naujaji suplėšys, ir senajam netiks lopas iš naujojo“ (Lk 5,36);

3. „Ir kai priartėjo, matydami miestą, jie verkė jo tardamas: „O kad jei ir tu būtum pažinęs šią dieną, kas laidoja ramybę. Bet dabar tai yra paslėpta nuo tavo akių“ (Lk 19,41);

4. „O prieš Velykų šventę Jėzus, žinodamas, kad atėjo jo valanda pereiti iš šio pasaulio pas Tėvą, mylėjęs pasaulyje esančius savuosius, juos numylėjo iki galo. Ir vakarienės metu, kai vėlnias jau buvo idėjęs į širdį, kad jį išduotų Judas Iskarijotas, Simono sūnus, žinodamas, kad Tėvas visa atidavė jam į rankas, ir kad jis nuo Dievo išėjo ir pas Dievą grįžta, pakyla nuo stalo, padeda apsiaustą ir, paėmęs rankluostį, susijuošė“ (Jn 13,1-4).

Nėra jokios abejonės, kad visi šie tekstai, nusakyti sklaidesne lietuvių kalba, būtų savo prasmę atskleidę žymiai aiškiau. Nūn jie lieka arba visiškai beprasmiškieji (pvz. 1 ir 3), arba jų prasmę apraizgo lietuviškai neįmanoma sakinio sąranga (pvz. 2 ir 4). Be to, leksinis ištikimumas originalui padaro dažnus vertimo sakinius juokingus ir todėl Šventraščio atveju neįmanomus viešai

skaityti. Sakysime: „Mat, yra išdary, kurie tokie gimė iš motinos iščių; yra išdary, kuriuos žmonės išdara išdara; ir yra išdary, kurie patys save padarė išdara išdara išdara išdara“ (Mt 19,12) (9a). „Ir jei vėlnias sukiltų pats prieš save ir susiskaldytų, negali išsilaikyti, bet yra baigtas“ (Mk 3,26) — „O matytiksliai atpasakoti girdėtą Jėzaus mintį, nes malonė (Šv. Dvasia, dieviškasis įkvėpimas, malda) niekad neatstoja gramatikos. „Beskonė kalba, teisingai pabrėžia L. Reinersas, reiškia išblukusį mąstymą. Lėksta kalba sulėkština ir mintį“ (9). Klaida tad yra tvirtinti, kaip tai daro prel. L. Tulaba, esą „nėra leistina kalbos sklandumo statyti aukščiau už ištikimumą originalui“ (NT, 243); klaida todėl, kadangi kalbos sklandumas ir ištikimybė originalui anaipol nėra priešingybės; atvirkščiai: juodu kaip tik sąlygoja vienas kitą. Juo kalba yra sklandesnė, juo originalo prasmė darosi aiškesnė; ir priešingai, juo kalba yra nesklaidesnė, juo labiau originalo prasmė temsta ir gali net visiškai dingti. Štai pora pavyzdžių iš prel. Tulabos vertimo, kurie yra ištisas įrodymas, kaip kalbos sklandumas sąlygoja ištikimumą originalui:

4. „Sėjėjas sėja žodį. O pagal kelią, kur žodis sėjamas, yra tie, kurie tik išgirsta, tuojau ateina vėlnias ir pagrobia juose pasėtą žodį“ (Mk 4,14-15);

2. „Niekas, atplėšęs nuo naujo drabužio lopą, nededa ant seno; kitaip ir naujaji suplėšys, ir senajam netiks lopas iš naujojo“ (Lk 5,36);

3. „Ir kai priartėjo, matydami miestą, jie verkė jo tardamas: „O kad jei ir tu būtum pažinęs šią dieną, kas laidoja ramybę. Bet dabar tai yra paslėpta nuo tavo akių“ (Lk 19,41);

4. „O prieš Velykų šventę Jėzus, žinodamas, kad atėjo jo valanda pereiti iš šio pasaulio pas Tėvą, mylėjęs pasaulyje esančius savuosius, juos numylėjo iki galo. Ir vakarienės metu, kai vėlnias jau buvo idėjęs į širdį, kad jį išduotų Judas Iskarijotas, Simono sūnus, žinodamas, kad Tėvas visa atidavė jam į rankas, ir kad jis nuo Dievo išėjo ir pas Dievą grįžta, pakyla nuo stalo, padeda apsiaustą ir, paėmęs rankluostį, susijuošė“ (Jn 13,1-4).

Nėra jokios abejonės, kad visi šie tekstai, nusakyti sklaidesne lietuvi

Weberis ir jo romantiškoji opera

SAULĖ JAUTOKAITĖ

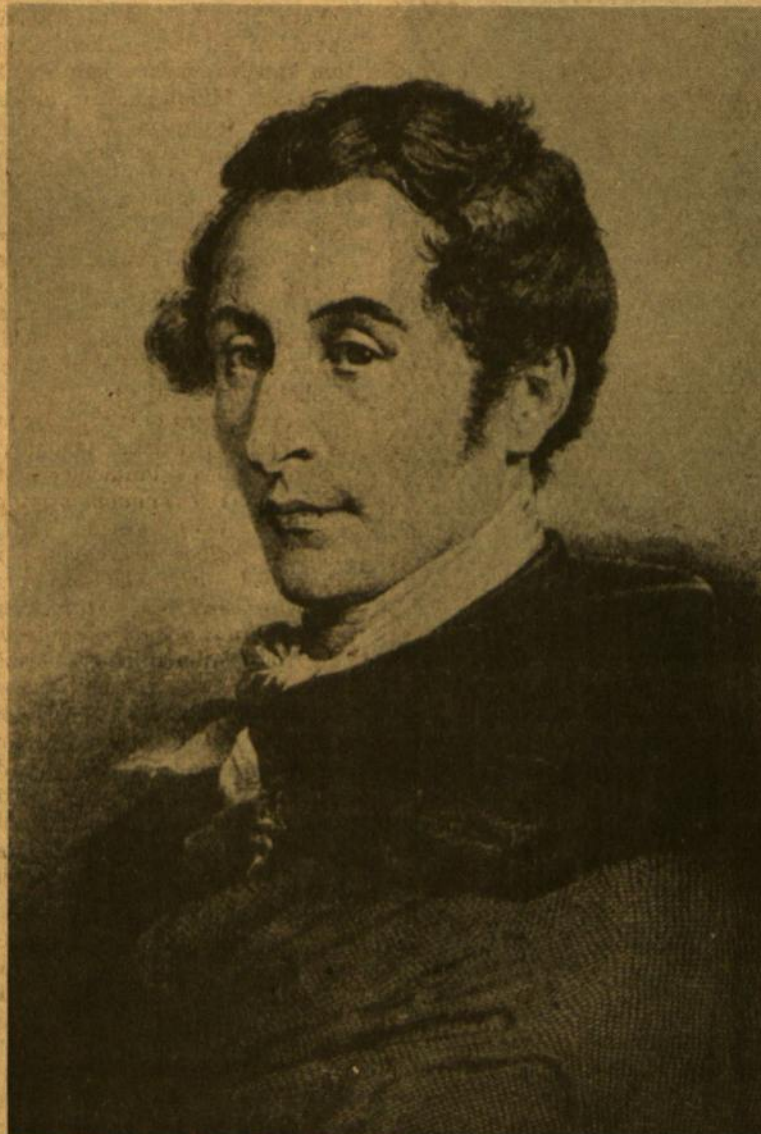
Kompozitorius Carl Maria von Weber gimė 1786 m. Vokietijoje, o mirė 1826 m. Londone. Jis buvo apsigimęs nesveikas vaikutis, likęs luošas visam gyvenimui. Nors jis buvo ligotas, tačiau tai netrukė jam keliauti su tėvais, nes jo tėvas buvo smuikininkas įvairiuose orkestruose. Tėvas savo jauną sūnų priversdavo nuolatos mokytis muzikos, norėdamas iš jo padaryti „wunderkindą“. Weber, būdamas vienuolikos metų, jau mokėsi muzikos Šalzburgėje pas Michaelį Haydną. Vėliau studijavo Muenchenėje, kur jau parašė dvi operas.

Weber, būdamas septyniolikos metų, nuvyko į Vieną dvejus metus studijuoti muzikos. Rekomenduojant mokytojų Voglerui, jis gavo dirigento vietą Breslau operoje. Čia praleidęs trejus nelaimingus metus, nes nuolatos pykosi su operos vadovybe, kuriam laikui išvyko į Stuttgartą. Ir čia, po įvairių apsiųkimų, buvo atleistas. Dabar kompozitorius daug keliavo, kaip gabus pianistas ir kūrė operas. Kuriam laikui buvo apsiėjęs Prahėje, kaip operos vadovas. Pagaliau po visų bastymsių, sulaukęs 32 m., kompozitorius Weber gavo svarbiausią darbą savo gyvenime — tapo Dreseno operos muzikiniu direktoriumi. Čia jis turėjo tokį pasisekimą, kad jam ši pozicija buvo paskirta iki gyvos galvos. Turėdamas užtikrintą ateitį, Weber vedė solistę Caroline Brandt, kuri dažnai atlikdavo jo operų soprano partijas. Dabar jis pasišventė vokiškų operų dirigavimui ir jų puoselėjimui, pats praskindamas kelią į tautinę operą.

Tautinė opera pasireiškė romantizmo laikotarpiu, 19-tojo šimtmečio pradžioje. Romantizmo kompozitoriai pradėjo ryškinti bei išreikšti savo tautos charakteringiausius muzikos bruožus. O šiems bruožams išskirti buvo dvi priežastys: viena — per daug Vakarų Europoje įsigalėjęs vadinamas italikos operos stilius, antra — tuometinis tautų noras išsivaduoti iš svetimųjų jungo ir tapti nepriklausomomis valstybėmis. Nors ir anksčiau kai kurių kompozitorių muzikos kūriniuose randame įpintas liaudies dainų ir šokių melodijas, tačiau dabar, devyniolikajame šimtmetyje, jos turi visai kitą paskirtį.

Pirmasis kompozitorius, kuris išėjo į kovą prieš italiką operą, kaip tik ir buvo vokiečių romantikas Carl Maria von Weber, parašydamas operą „Der Freischuetz“ — „Laisvasis šaulys“. Weber iškilo tada kaip vienas iš pirmųjų vokiečių muzikos kūrėjų. Šiai operai kompozitorius pasirinko veikėjus iš vokiškosios literatūros, iš viduramžių legendų ir pasakų pasaulio, perpinto antgamtiniais elementais, gėrio ir pikto kovą. Weber, pasinaudodamas liaudies melodijomis, sukuria savo originalią muziką, išreiškdamas tipiską vokiečių muzikos charakterį. Nors „Der Freischuetz“ tampa grynai tautine opera tiek savo turiniu, tiek savo muzika, tačiau turi taipgi labai didelį pasisekimą ne tik tautinėje tautoje, bet ir už jos sienų. O vokiečiuose šios operos gyva muzika, paprastos melodijos chorai vėl yra virtę liaudies dainomis.

Weber opera „Der Freischuetz“ pirmą kartą buvo statyta 1821 m. Berlyno operos teatre. Operos libretą parašė Johann Friedrich Kind, pasinaudodamas Johann

Kompozitorius Carl Maria von Weber (1786–1826), kurio operos „Der Freischuetz“ lietuviškąjį spektaklį Chicagoje bus š. m. kovo mėn. 6, 7 ir 13 d.

August Apel tekstą, kuris naudojosi vokiška legenda, perpinta antgamtiniais ir magiškais elementais. Operos veiksmas vyksta tamsiame, tankiame Bohemijos miške. Senas girininkas, apylinkės princas tarnyboje, nori savo dukterį išleisti už jauno šaulio ir paskirti jį savo įpėdiniu. Princas su tuo sutinka, bet senas įstatymas reikalauja, kad jaunasis sėkmingai praeitų šaudymo išbandymą. Nors jaunasis šaulys yra taiklus šaudytojas, bet jis viską pralošia per šį šaudymo išbandymą. Iš nusivylimo ir beviltiškumo, kad gali prarasti savo sužadėtinę, jis net sugundo eiti prašyti pagalbos pas savo priešą — medžiotoją Kasparą, kuris taip pat yra nusizūrėjęs senojo girininko dukterį. Kasparas žino, kaip ir kur galima pasigaminti magišką kulką, bet už tai jis jau yra pasižadėjęs velniui paskirti laikui atiduoti savo sielą. Bet jeigu iki tos paskirtos datos jis gali surasti ir pristatyti velniui kitą auką, tada pristatytajai yra prailgintas laikas dar trejiems metams. Todėl Kasparas su malonumu sutinka jauniki nuvesti pas tą velnią, kuris yra įsikūnijęs Samiel charakteryje. Taip, velniui pagelbstint, jie pasidaro septynios kulkos, iš kurių šešios leidžia pagal šaulio norą, o septintoji yra velnio vadovaujama.

Demonas Samiel, magiškų kulku gamintojas, gyvena labai giliai, siaurame miško slėnyje. Kiekvienas gyvenimo vengė užklysti į tą slėnį. O jeigu netyčia ten patektavo, tai išvysdavo neregėtų dalykų, išgirdavo keisčiausių garsų, senų medžių šakų dėjones, žmonių pavidalų uolos su iškreiptais veidais kilo ir viršų. Įvairios gamtos pabaisos gyveno tame slėnyje: milžiniškos rupūžės, driežai, gyvatės. Nematomos šmėklos ūkavo košmariškais balsais. Ši slėnio scena yra viena iš įdomiausių romantiškos operos repertuare. Ir taip autorius tęsia kovą tarp gėrio ir pikto, tarp žmoniškų ir demoniškų elementų. Vis dėlto operos pabaigoje gėris ir žmoniškasis elementas laimi. Jaunasis šaulys Max laimi ne tik savo sužadėtinę Agatę, bet ir princą atlaidų dovanojimą už jo susidėjimą su velniu.

Štai kaip pats kompozitorius rašo apie savo operos muziką. „Der Freischuetz“ susideda iš dviejų pagrindinių elementų: medžioklinio gyvenimo ir demoniškų jėgų. Kurdamas šį kūrinį, turėjau pirmiausia ieškoti tinkamo tono ir garso spalvų, kurios atvaizduotų šiuos skirtingus elementus. Medžioklinį ir miško gyvenimą buvo lengva aprašyti instrumentinių garų spalvomis, panaudojus miško ragą. Sunkiau buvo, kai šiam instrumentui reikėjo pritaikyti naujas melodijas, kurios būtų kartu paprastos ir populiarios. To siekdamas, atkreipiau dėmesį į populiarias dainas. Aš net nesibijojau panaudoti skirtingas frazes, šių dainų melodijas. Bet ilgiau svarstiau problemą, kuri turėjo išreikšti „tamsių jėgų“ keistus elementus. Žinoma, tai turėjo būti tamsi, rūstaus tono spalva. Todėl žemiausios smuiko ir violončelės natos, lūdnas fagoto garsas, žemiausios miško rago gaidos, užslopinti būgnų garsai labiausiai tiko išreikšti šioms „tamsioms jėgoms“.

Po pirmojo šios operos pastatymo kompozitorius Weber susilaukė tokio pasisekimo, kad jis pradėjo gauti užsakymus rašyti operas ir kitiems teatrams. Tada Vienos operos teatrui jis sukūrė „Euryanthe“, o Londono Covent Garden teatrui „Oberon“. Šios operos statymą jis pats prižiūrėjo ir spektakliams pats dirigavo. „Oberon“ turėjo tokį pasisekimą, kad pats kompozitorius po jos premjeros visa tai pavadino „didžiausiu pasisekimu mano gyvenime“. Tačiau „Oberon“ operos pastatymas taip išsėmė jo menką sveikatą, kad paliegęs ir pervargęs jis netikėtai mirė miegodamas, prieš pat išvykimą namo. Buvo palaidotas Londone, bet po 18 metų jo kūnas buvo parvežtas į Dresdeną. Šioms laidotuvioms Richard Wagner parašė specialią muziką ir pats pasakė pagrindinę laidotuvių kalbą.

Kompozitorius Weber, pasinaudodamas liaudies melodijomis, sudramatines rečitavimą, praplėtęs orkestro vaidmenį, įvedė leitmotyvus, siekęs didesnės darnos tarp muzikos ir teksto, ne tik nustatė ateities operos kryptį, bet

„apgaulingų turtų pagalbą“ (arkiv. J. Skvireckas) arba „su nešvaraus pinigų pagalbą“ (kun. C. Kavaliauskas). Tačiau pati problema lieka neišspręsta: kaip suklybęs pinigų, ar apgaulingais turtais, ar nešvarių pinigų būtų galima laimėti bičiulių mūsų išganymo reikalui? Tokių beprasmių vietų — ilgesnių ar trumpesnių — galima rasti evangelijose pakankamai. Štai dar pora būdingesniųjų. „Palaiminti malonieji, nes jie paveldės žemę“ (Mt 5,5). Kas yra šie „malonieji“ ir kokia prasme jie yra „malonūs“? Kodėl ir kokia žemė jie paveldės? — „Jei taviję esanti šviesa yra tamsybė, tai kaip didelė yra tamsybė“ (Mt 6,23). Visiškai beprasmiškas sakinyss. — „Mat, kas turi, tam bus duota, ir jis turės su kaupu; o kuris neturi, iš to bus atimta ir tai, ką turi“ (Mt 13,12). Irgi nesuvokiamas paradoksas, grynai formalinis be jokio turinio. — „Tikiu! Padėk man stokime tikėjimo“ (Mk 9,24). Arkiv. J. Skvireckas ir kun. C. Kavaliauskas šį tekstą verčia dar keisčiau: „Padėk mano netikėjimui“. Juk lietuviškai padėti reiškia: stiprinti, remti, teikti jėgą, pagelbėti. Kaip tad galima prašyti remti arba stiprinti tikėjimo stoką ar netikėjimą? Jei šis sakinyss iš tikro turi kokią prasmę, tai lietuviškai jį privalo būti nusakyta visiškai kitaip. — „Nesineškite nei krepšelio, nei kelionmaišio, nei autovo ir kelyje nieko nesveikinkite“ (Lk 10,4). Kodėl nesveikinti? Argi iš tikro Kristus liepė savo mokiniams būti nemandagiams? O gal tai reiškia: „Ir kelyje su nieku nesišnekuti-

taip pat įtakojo ir kitus vėlesnius kompozitorius. Kūrybingiausiai Weberio pradėtosios tautinės operos elementus vėliau panaudojo didysis vokiečių kompozitorius Richard Wagner. Jis Weberį ir pavadino „vokiškiausiu iš visų vokiečių kompozitorių“.

O Weberio romantiškąją operą, „Der Freischuetz“ (Laisvasis šaulys) dabar turėsime progos išgirsti ir lietuvių kalba Chicago Lietuvos operos pastatyme š. m. kovo mėn. 6, 7 ir 13 d.

Maironį ir laisvę minint

Nuo didžiojo lietuvių tautos atgimimo dainiaus Maironio gimimo šiemet lapkričio mėn. 2 d. sueina 120 metų ir nuo jo mirties birželio 28 d. — sukanka 50 metų. Maironis buvo vienas savo kartos milžinų, kurie, veikdami ir kurdami, svajono apie lietuvių tautos Nepriklausomybę ir vėliau savo akimis matė tą svajonę jau įsikūnijusią. Vasario 16-tos proga čia pateikiame pora Maironio eilėraščių, sukurtų abiem tais jo gyvenimo laikotarpiais.

JEI PO AMŽIŲ KADA

Jei po amžių kada skaudūs pančiai nukris
Ir vaikams užtekės nusiblaivęs dangus,
Mūsų kovos ir kančios, be ryto naktis —
Ar jiems besuprantamos bus?

Ką mums žada rytojus?... Tikėk, jei gali!
Nes ir kaip begyvent ir kentėt be vilties?
Rodos, Dievas užmiršo... o žmonės mieli,
Palauk, iki rankų ištis!

Tarp vargų — sopulių, be rasos ir žvaigždės,
Mūsų mėlynos akys apteko kraujais;
Kam mirtis jas užmerkė, laimingas išsės,
Širdies nebebruvins vargais.

O tačiau mes, be ašarų jungą dienos
Nešdami, be nakvynės keliaujame sau,
Ar mums audros užkauks, ar kas kelią užstos,
Aukščiausias tarnaujame Tau.

Nei vaitoti, nei verkti nepratę visai,
Vien atstatom krūtine, apkalta ledu:
Ne be žado širdies mes kokie milžinai,
Bet sielą prakalbint sunku!

O, kad oro plačiau kiek pasemt krūtine!
Kiek ten jausmo gilaus, nepradėję jėgų!
Ar tai viskas užmirs vien svajonių sapne?
Ar žūsme keliais be darbų?

O, kartais sunku! Ar kas norint supras?
Bet gana! Ne be vardo mūsų audros išgriau!
Užgiedokime, broliai, sau dainas linksmas!
Kaip vyrai, keliaukim toliaus!

Jei po amžių kada skaudūs pančiai nukris
Ir vaikams užtekės nusiblaivęs dangus,
Mūsų kovos ir kančios, be ryto naktis —
Ar jiems besuprantamos bus?

NEPRIKLAUSOMYBĖ ATGAVUS

Nejaugi tai ne sapnas? Ne svajonė,
Vilijosi... dar vakar be vilties?!

Nejau vergijoj slėgusi dejonė
Dabar tik sapnas, šmėkla praieities?

Jauna, laisva, pati savęs valdovė,
Tautų eilėn įstojo Lietuva,

Šventraščio kalbos bieškant

(Atkelta iš 3 psl.)

priešingas Kristaus mokslui, kuris mums liepia atiduoti savą (net gyvybę), o ne grobti svetima? Kaip šį palyginimą susieti su „šviesos vaikais“ (Lk 16,8), apie kuriuos Kristus čia kalba? Kad „pasaulio vaikai“ dažnu atveju pasirodo esą gudresni už „šviesos vaikus“, tai patvirtina kasdieninis mūsų patyrimas. Bet ar tai reiškia, jog „šviesos vaikai“ turėtų griebtis „pasaulio vaikų“ metodo amžinajam gyvenimui laimėti? — Šis evangelijos tekstas yra arba buvęs iš pat pradžių nesuprastas, semitiškai Kristaus vaizdą perteikiant graikiškai, arba vėliau sujaudintas, tuo labiau, kad ne visi rankraščiai, kiek autoriui žinoma, minėtų tekstą šitaip perteikia. Vertėjo pareiga gal buvo pasiaiškinti, ar ano meto šnekamosios graikų kalbos (koinė) žodis „adikia“ iš tikro reiškia „suklybė“. Lietuviškai jis yra per aštrus, todėl kiti vertėjai jį švelnina, versdami:

„apgaulingų turtų pagalbą“ (arkiv. J. Skvireckas) arba „su nešvaraus pinigų pagalbą“ (kun. C. Kavaliauskas). Tačiau pati problema lieka neišspręsta: kaip suklybęs pinigų, ar apgaulingais turtais, ar nešvarių pinigų būtų galima laimėti bičiulių mūsų išganymo reikalui?

Tokių beprasmių vietų — ilgesnių ar trumpesnių — galima rasti evangelijose pakankamai. Štai dar pora būdingesniųjų. „Palaiminti malonieji, nes jie paveldės žemę“ (Mt 5,5). Kas yra šie „malonieji“ ir kokia prasme jie yra „malonūs“? Kodėl ir kokia žemė jie paveldės? — „Jei taviję esanti šviesa yra tamsybė, tai kaip didelė yra tamsybė“ (Mt 6,23). Visiškai beprasmiškas sakinyss. — „Mat, kas turi, tam bus duota, ir jis turės su kaupu; o kuris neturi, iš to bus atimta ir tai, ką turi“ (Mt 13,12). Irgi nesuvokiamas paradoksas, grynai formalinis be jokio turinio. — „Tikiu! Padėk man stokime tikėjimo“ (Mk 9,24). Arkiv. J. Skvireckas ir kun. C. Kavaliauskas šį tekstą verčia dar keisčiau: „Padėk mano netikėjimui“. Juk lietuviškai padėti reiškia: stiprinti, remti, teikti jėgą, pagelbėti. Kaip tad galima prašyti remti arba stiprinti tikėjimo stoką ar netikėjimą? Jei šis sakinyss iš tikro turi kokią prasmę, tai lietuviškai jį privalo būti nusakyta visiškai kitaip. — „Nesineškite nei krepšelio, nei kelionmaišio, nei autovo ir kelyje nieko nesveikinkite“ (Lk 10,4). Kodėl nesveikinti? Argi iš tikro Kristus liepė savo mokiniams būti nemandagiams? O gal tai reiškia: „Ir kelyje su nieku nesišnekuti-

Maironio paminklinė skulptūra prie jo paties namų Kaune. Tuose Maironio namuose dabar yra Literatūros muziejus. Skulptūrą sukūrė skulptoriaus G. Jokūbonio. Nuotr. M. Sakalauskas.

Savų krauju vergijos nusiplovė,
Sutraukius pančius išverme savą!

Lyg būtų grįžęs amžius Gedimino
Ir pilkalnių sukilę milžinai!
Europos vėlei viešpačiai sužino
Lietuvių vardą, skambantį šauniai.

Už ką, už ką, Dievuliau, ta malonė,
Jog leidai mums sulaukti tos dienos?
O kiek kitų į amžinę kelionę
Nuejo skurdūs, laukdami anos!..

Už juos karščiau tėvynę gal mylėjom?
Ar jai aukų gal nešm brangensnių?
O ne, o ne! Tiktai daugiau kentėjom,
Per didūs nešti jungą kalinių!

Likimą aukštą, Viešpatie, mums skyrei:
Pirmiesiems džiaugtis laisvės spinduliais!
Garbė jums, budrus šių dienų didvyriai,
Laisvais išvedę šalį vieškeliais!

Garbė, garbė, kad iš Maskvos griuvėsių
Drąsiais pečiais jau išnešėt kilniai!
Nors jūsų aš vardų nebeminėsiu,
Bet juos minės su pagarba ainiai.

kite“, vadinasi, negaiškite? Gal? Tačiau niekas tikrai nežino.

Tokių pavyzdžių būtų galima pririnkti iki valios. Visi jie mums daugiau ar mažiau žinomi, nes girdime juos kartojamus nuolatos. Bet, klausdami jų prasmės, atsidažiame tarsi į sieną. Tai nėra tikėjimo paslaptys. Tai aramajisko mąstymo perkėlos į graikišką išraišką; žodinės perkėlos, todėl praradusios prasmę ir skambantios nūnai kaip tuščios frazės. Viena yra betgi tikra: tokių tuščių frazių negalėjo tarti Kristaus lūpos. Vargu tad ar teisus yra prel. L. Tulaba sakymas, kad „ten, kur tekstas mūsų supratimui nėra aiškus, ne klaidą matyti ir teigti galime, bet vėliau galvą nulenkti privalome prieš Dievą“ (NT,25). Kodėl? Dievas čia juk nieku nedėtas! Ir dieviškasis apreiškimas yra rašomas bei perrašomas žmonių. Ir jis yra sąlygojamas kalbinės kultūros tiek visuomeniškai, tiek asmeniškai. Prel. L. Tulaba pastebi, kad evangelijų autoriai „rašė, rūpindamiesi ne stiliumi, ne kalba, ne moksliniu nuoseklumu, bet vėliau visu ištikimumu liudijau apie Kristų“ (NT,23; plg.p.28-477). Tai teisinga bei reikšminga pastaba. Evangelistai liudijau Kristų. Tačiau jie tai darė ne tik savo gyvenimu, bet ir kalba; šnekamąja ano meto graikų kalba, kuri buvo jiems, kaip sakytai, svetima ir kurios jie buvo išmokę ar tik pramokę, būdami jau suaugę. Nesirūpindami ar nepajėgdami rūpintis šios kalbos taisyklingumu, darnumu, dailumu, jie savaime ne vienoje vietoje aptemdė tekstą mintį. Teksto neaiškumai yra žmonių darbas, ne Dievo. Dievas nekalba nesuprantamais ar beprasmišiais

sakiniais, nes kam gi tokiu atveju jis iš viso kalbėtų?

Ši nuoroda yra būtina todėl, kad suprastume bet kurio vertėjo vaidmenį Šventraščio atveju. Prel. L. Tulaba pakartodamas pabrėžia, kad „Sv. Raštas yra juk Dievo žodis“ (NT,10,17). Su tuo sutiks kiekvienas krikščionis. Taip pat kiekvienas sutiks, kad „reikia ištikimai perduoti Dievo žodį“ (NT,17). Tačiau vargu ar sutiksime su prel. L. Tulabos išvada: „Reikia tad paisyti kiekvieno paskiro žodžio, nes nuo jo gali priklausyti teologinė mintis, jos tikslus išreiškimas“ (NT,10). Ir truputį toliau: „Verčiant Sv. Raštą, reikia visų pirma paisyti minties tikslumo ir, kiek galint, didesnio artimumo originalui, nes net ir paskiri žodžiai neretai gali turėti ypatingą reikšmę ir egzgetinę prasmę“ (NT,11). Be abejo, egzgetinės ir net teologinės reikšmės atskiri žodžiai gali turėti, bet — tik likdami originalūs. Išversti jie šios prasmės netenka. Sakysime, tokie teologiškai svarūs žodžiai, kaip *charisma* ar *pistis*, išversti lietuviškai *dovana* ir *tikėjimas*, netenka teologinio svorio, nes *dovana* yra per profaninė, o *tikėjimas* yra per siauras: *pistis* reiškia ir tikėjimą, ir pasitikėjimą, ir ištikimybę. Štai kodėl kas nagrinėja Šventraščių egzgetiškai (egzegezė juk yra mokslas, kaip ir visi dvasinės srities mokslai), visados naudoja si graikiškuoju (resp.hebrajiškuoju) tekstą, o ne kokių nors vertimų — net ir ne lotyniškųjų. Nėš vertimų gali būti įvairių, ir jie visados yra jau gilesnės ar sklesnės originalaus teksto interpretacijos, kadangi „kiekvienas vertėjas yra interpretas“ (Nukelta į 4 psl.)

Su knyga iš Lietuvos

J. Mikelinsko trilogijos pradžia

Retas kuris lietuvis rašytojas užsimoja sukurti dviejų trijų tomų romaną. Patį labiausiai išgarsėjusį tritomį bus davęs V. Mykolaitis - Putinas — savo „Altorių šešėlyj“. Tiesa, tikra retenybė buvo R. Spalio septynių romanų serija, ta vienos kartos didžiulė istorija. O paskutiniuoju metu mes čia, svetur, rodos, pakankamai pagarbiamai sutikome Albina Baranauką, kad jis sėdė ir parašė didžiulį trijų stambių tomų romaną apie savo tą sudėvišką herojų Pultinevičių. Stebėdamiesi sakė: kiek čia reikia kantrybės, rašytojiško atsidėjimo, kūrybinės išmonės ir išradingumo tiek parašyti!

Lietuvoj taip pat išleidžiama ne tik vientomių, bet ir dvitomių. O dabar štai „Vaga“ Vilniuje išleido pirmąją dalį Jono Mikelinsko romanų trilogijos, pavadintos „Kur lygūs laukai“. Ši pirmoji dalis dar turi „Duonos keliu“ pavadinimą. O puslapių net apskriti 600! Iš tiražo galima nusimanyti, kiek knyga yra verta politiškai ar meniškai. O atspausta net 30,000 egzempliorių.

J. Mikelinskas yra daugelio apsakymų, apysakų ir romanų autorius. Savo metu yra sugebėjęs rašyti ir nepataikyti ir reikalaujama taktą ir už tai būdavo pabaramas. Toks didelis užsimojimas parašyti stambių tomų trilogijai jam pirmas, kol kas šiuo metu ir vienintelis Lietuvoje.

Šioje pirmojejo dalyje vaizduojami Lietuvos nepriklausomybės laikai — pradedama savanorių gūžimu namo ir baigiamą sovietinių tankų suvažiavimu. Tam tikra prasme romano sukūrimas vedamas jau ne kartą kitą išbandytą keliu. Jame yra gobšus ūkininkas, kuris supirkinėja aplinkinių mažesnių ūkių. Yra ir komunistas, kuris, tiesa, didesnės veiklos kaip ir neparodo, retai kur prasiikišdamas su savo idėjomis. Tačiau tik tų dviejų figūrų pats buvimas daro romaną panašų į per staruosius dešimtmečius kitų parašytus is to laikotarpio. J. Mikelinskas ir tuos dviejiems kraštutinumams atstovaujantių veikėjų sugebėjo sukurti originalius. Jo tasai senas, jau kalėjimus praėjęs komunistas Klemas Tilnius nėra koks nors medinukas, kaip būdavo anksčiau is to paties laikotarpio kitų parašytuose romanuose. Jis ir skyla kelmynėje nusiperka, šiočia tokią trobą pasistato, ir ožka įsitaisto, ir maždaug tyliai sau gyvena, kai jo niekas nejudina ar kai jis neturi progos žmonėms su kuo nors susikirti. O tasai žemė supirkinėjęs turtoelis Benvenutas Kiaupša labai spalvingas sutvėrimas. Jis moka ne tik griežtas būti, kai jam reikia, bet ir diplomatiškai švelnumu tvarkyti reikalus ir laimėti ar uždainuoti „Girios kalneliai, sveikiname jus“, savo patriotišką dainą.

Tie du romano herojai, rodos, nėra nė pagrindiniai. Daugiau dėmesio čia parodoma Albinui Šakniui, gynusiam Lietuvos nepriklausomybę, kuriam is karų grįžusiam sūnus nepagaili puslapių supažindinti plačiai net su kiekvienu vaikučiu, kurių Šakniai augina nemaža. Lygiareikšmiai yra ir kiti veikėjai, tiek tie, kurie artimesni Kiaupšai, tiek ir Šaknių lygio. Tarp tų pastarųjų, kurių vieni grumiasi tik dėl dabarties, o kiti ir dėl ateities, minėtini būtu du Kiaupšos dėdės, jų ūkyje dirbės ir su jo dukterim pabėgęs Vincas Kaupas,

zimagoras Jonas Žasinas ir kiti. Bent trejetas tų dirbantiųjų jaunų žmonių užsipykę moko, pasiryžę įsigyti atestatus. Toksai darbininkų kietas užsipyrimas siekti mokslo lietuvių literatūroje retai tepaivaizduojamas. Kadangi žymiai daugiau puslapių paskirta tiems mažesniems, tiems, kaip dabar Lietuvoje rašoma, liaudies žmonėms, tai juos turbūt ir reikia laikyti šio romano pagrindu.

Nors romane yra prisiekęs komunistas, bet politikavimas stipriau prasiiveržia daugiau tik į pabaigą. Kai sovietiniai tankai suplaukia į Lietuvos teritoriją, tada vienas po kito staiga pradeda džiaugtis beveik visi, išskyrus Benvenutą Kiaupšą ir karininkus jo brolių ir jo sūnų. Net ir Benvenuto dukte džiūga. Net ir buvęs savanoris is pagrindų pasikeičia — nueina vilties is savo negandų ieškoti pas komunistą Tilnį.

Tokioj stambioj knygoj, aišku, yra nemaža veikėjų ir jų nuotykių. Visų nė neišvardysi. Gal tik prie tų keleto sumintų galima dar pridėti Anaratą Gabrėnaite, bažnytinį rūbų skalbėją, kurią komunistas Tilnius močiute vadina. Minima jį prašytusi dėl to, kad yra labai ypatinga moteris. Jos lūpos nuolat kartoja šventus dalykus — psalmes ir giesmes, bet ji taip pat globoja Tilnį, yra jo ryšininke, moka gerai slėpti pogrindinę literatūrą. Tokio žmogaus lietuvių literatūroje, jei neklystu, dar nesame turę.

Kas J. Mikelinskui šiame romane būdinga, tai tie smulkūs, detalūs aprašymai. Pavyzdžiui, rašytojas paskyrė net 16 puslapių to savo kūrinio pavaizduoti, kaip Albino Šaknio sūnus Jonas apsisprendžia, ar toliau dirbti pas Benvenutą Kiaupšą, ar išeiti į žimagorus. Kiekvienam vaikelui nepagailima gausių puslapių. Žinoma, gal tie vaikelukai kituose tomuose išeis į žymius veikėjus, ir reikšmingus žmones, tai tada ir čia jiems paskirtieji puslapiai gal pasidarys reikšmingi. Kas niekur neskuba, tie smulkmeniški pasakojimai gal ir įdomūs bus. Tik skubantiems gal teks pro tą smulkmeniškumą prabėgti apgrailomis. O kadangi mes nelabai kur skubame, tai štai pavyzdėlis to smulkmeniškumo:

„Albinas Šaknis ėjo pagrioviu, viską aiškiai matė ir galvojo, kaip bus, kai pareis namo. Pirmiausia jį kieme pasitiks ir pasveikins savo nuolankiu, kone vergišku inkstumu Kudlius, o jis paglostys jam vėsią, slidžią galvą, duos palaizyti ranką, galbūt net paims šuniui pirmagalinę koją ir draugiškai ją pakratys. Ne. Kudliaus jau nebėr. Taigi pereis visą kiemą tyliai, niekieno nepastebėtas, nesulaukys. Nedrąsiai, kaltai pravers duris, priemenėje sutrepsis kojomis ir gryčioje, ko gero, neris nieko, nebent lovoje pūksės senojo motina — kiti bus diendaržyje, kūtėje ar lauke. Ir troboje, tamsioje ir tuščioje, pajus tvankų, kažkokį saldžiai aitrų kvapą, abejingai be graudulio ir ilgesio, peržengs duobėtą molinę aslą, ant kurios, ko gero, bus atsispaudęs nuo ryškios mėnulio šviesos lango rėmai su keturiomis mažais kvadratais. Ir stalas bus tas pats — senas, šlubas, bet švariai nušveistas pelenais ir šiltu vandeniu — kvepės šarmu, vaiko vystyklais ir didelės šventės laukimu. Ne, dabar atstalo tikriausiai pūpsos tik rankšluosčių apdengtas duo-

Sukautvininkas dail. Gerardas Bagdonavičius ir jo sukurta ekslibris.

Dailininką Gerardą Bagdonavičių prisimenant

Tu neužmiršk paties geriausio draugo, jis ateitin atvėrė tau duris.

A. Saulynas

Labiausiai atmintinus jaunystės įspūdžius kiekvienam žmogui palieka mokykla ir mokytojas. Tačiau nevienodai mokiniai savo mokytojus prisimena: vienus geriau, kitus blogiau, vienus labiau kitus mažiau, vieni palikę gilesnį įspūdį, kiti silpnesnį. O vis dėlto kiekvienas pripažįsta, kad tik mokytojas jam atvėrė duris į ateitį.

Po daugelio metų, ne vienas Šiauliuose besimokęs, prisimena dailininką Gerardą Bagdonavičių, kuris 1981 metais šventė 80-tąjį gimtadienį. Dailininkas G. Bagdonavičius lietuvių meno istorijoje nusipelnęs garbingą vietą savo šakota kūryba: tapytojas, grafikas, kaligrafas ir fotografas. Ypač kaip fotografas jis reikšėsi jau pačio ankstyviausio lietuviško meno meninės fotografijos raidoj.

Kaip buvusi G. Bagdonavičiaus mokinė, o dirbusi kartu su juo Šiaulių Aušros muziejuje, noriu šiandien prisiminti ir iš archyvo pažvelgti į jo taip įvairialypį ir šakotą kūrybos ir gyvenimo kelią.

Praleidęs beveik visą savo gyvenimą Šiauliuose, G. Bagdonavičius tampa suaugęs su šiuo miestu, sakyčiau, tapęs net jo tam tikru simboliu. Simboliu laikyti tas todėl, kad jį kiekvienas šiaulietis pažįsta, jis visur sutinkamas, visur dalyvauja. Anais laikais buvęs vienintelis dailininkas šiame mieste, besirūpinantis šio miesto jaunimo estetiniu auklėjimu, buvęs Šiaulių miesto teatro dekoratorius ir miesto meninio apipavidalinimo tvarkytojas. Jautriai išgyveno Šiaulių miesto nelaimes, kurias atnešė du pasauliniai karai. Matė dukart sudegintus Šiaulius karo audrose. Tačiau

kartu išgyveno ir šio miesto saulėtą dieną, patė aktyviai dalyvaudamas jo atgimimuose. Todėl Šiauliai taip ryškiai ir iškyla jo kūryboj. Ir dabar, kiek tenka pastebėti iš jo laišku, visada yra optimistas, visada pasinėręs darbuose.

Nors Šiauliai ir buvo pradžia jo kelio į dailę, tačiau jo tolimesnis menininko pasiruošimas jau vyko Rusijoje, kur jo šeima Pirmo pasaulinio karo metu buvo nublokta. Čia jis gyveno Vitebske, Jaroslavyje ir Saratove. Iš pat mažens nevenė darbo ir knygos. Tad tuoj Saratove ir pradėjo lankyti F. Kornejevo piešimo pamokas. Jaraslavyje įstojo į vietos kino studiją. Suvaizdino apie 50 įvairių vaidmenų. Galima sakyti, kad tai buvo pirmas lietuvis kino aktorius. 1920 metais jo gyvenimas iškrysta iš normalių vėžių. Miršta jo tėvas, ir G. Bagdonavičius tenka rūpintis šeimos išlaikymu. Tais pačiais metais sugrįžta į Lietuvą ir Šiauliuose pradeda dirbti kaip piešimo mokytojas. Vėliau eksternu išlaiko egzaminus Kauno Meno mokykloje. Tapes cenzuoto mokytoju, dėsto piešimą Šiaulių mokytojų seminarijoje ir suaugusiųjų gimnazijoje.

Buvo rūpestingas mokytojas ir į piešimą bei piešimo metodiką kreipė daug dėmesio. Savo dėstymo metodu mokoje patraukti mokinius; domino juos piešimo technika ir patraukli sugestija laisvai kūrybai. Visada su mokiniais būdavo taktiškas, nieko prievart neįtaigaudavo. Jo žvilgsnis lyg ir sakėdavo: „Kaip pasiklosi, taip išmiegosi“. Gyvenimas buvo ir jo paties didžiausias mokytojas. Būdamas nepaprastai energingas ir darbštus, veržėsi visa savo prigimtimi į šviesą ir grožį. Tad skiepinio ir mokiniuose tą grožio pa-

nepažadintų lovos galvūgalyje tupincios pėkės. Bet vis tiek būtinai ją prikelis iš miego, ir ji sukaršės ar sukvaks per snaudulį, pasikuistys, o gal net suplansos sparnais. Tada jau sučiupęs ir tie keli višteliai, kurių dar nesupėjo nuvesti vanagas ar nuverti durys ir kurie ką tik pradėjo spailiuotis, todėl labai gyvi ir jautrūs. Va tąsyk sujudės ir lopšys, kur miega pats mažiausias, Darius Girėnas. Nenusteb per daug, jeigu lovoje tučiuojau subraškės ir patį, baltą, sklinda neramaus snaudulio ir pranašingų sapnų“.

Gal ir nedidelė naujiena, nes ir kiti romanistai mėgsta taip daryti, ir J. Mikelinsko romano veikėjai taip pat dažnai mėgsta ar kokį liaudies dainos posmelį, ar reikšmingą eilėraščių pakartotį. Kaip minėjome, Šaknio mažasis sūnelis, motinos pamokytas, tėvą pasi-tinka deklamuodamas „Lietuva tėvyne mūsų“. Benvenutas Kiaupša nuolat kartoja „Girios kalneliai, sveikiname jus“. Tai, be abejo, ne tik pagyvena pasakojimą, bet jam teikia ir tam tikros gilesnės prasmės, pastiprina, paryškina gyvenamojo laikotarpio nuotakas.

K. Barėnas

Sukautvininkas dail. Gerardas Bagdonavičius ir jo sukurta ekslibris.

Šventraščio kalbos bieieškant

(Atkelta iš 3 psl)

(H.G.Gadamer). Sakysime, kraujopūdžių sirgusios moters tikėjimą arkiv. J. Skvireckas interpretuoja kaip pagalbą jos išgyjimui, todėl vertia: „Tavo tikėjimas pagalbė tau“; gi prel. L. Tulaba ir kun. C. Kavaliauskas siekia žymiai giliau, laikydami moters tikėjimą prieštasti, todėl abu vertia: „Tavo tikėjimas išgelbė tavo“ (Lk 8,48). Skirtumas tarp „pagalbė“ ir „išgelbėti“ lietuviškai yra labai didelis ir ryškus. Neveltui tad J. G. Gadameris ir sako, kad „kiekvienas rimtas vertimas yra sykiu ir aiškesnis, ir šklešnis, negu originalas“; aiškesnis todėl, kadangi „jis prabildo teksto nurodomą objektą“; šklešnis todėl, kadangi „joks vertimas, net ir pavydingiausias, nesugauna originale virpančių aukštųjų (Obertone)“ (10).

(Bus daugiau)

Išnašos

1. Pranas Skardžius, Naujojo Testamento vertimai lietuvių kalba, „Lituanistikos darbai“, Chicago 1979, t. III, p. 109.

2. José Ortega y Gasset, Vom

Šveicarijos lietuvių paroda „Galerijoje“, Chicago

Po užsieniečių Galiaus ir Budrio parodų „Galerijoje“, 744 North Wells St., Chicagoj, štai vėl naujas europietis — Gabrielius Stanulis iš Šveicarijos. Vargu ar daug suksysime, sakydami, jog tai visai naujas vardas čionykščiams meno bičiuliams. Todėl ir žadina smalsumą. Tačiau europiečiams jis nėra naujiena. Tad bent kiek susipažinkime su juo ir mes.

Dailininkas Gabrielius Stanulis yra gimęs Lietuvoje 1915 m. Tapybą ir skulptūrą studijavo Genevos Dailės akademijoj ir psichologiją Genevos universitete. Po to, būdamas jau Ecole des Beaux-Arts Genevoje profesorium, turėjo apčiai savo dailės darbų parodų Šveicarijoje ir Prancūzijoje. Jo darbų yra įsigijusios privačios ir viešosios kolekcijos Europoje ir Amerikoje.

Gabrielio Stanulio paroda „Galerijoje“ vyks nuo vasario 16 d. iki kovo 7 d. Atidarymo pasibuvimojimas vasario 19 d. nuo 5 iki 9 val. vak.

Opera „Lietuviai“ transliuojami vasario 14 d.

Kaip jau buvo anksčiau „Drauge“ rašyta, pernykštis Chicago Lietuvos operos pastatymas „Lietuviai“ klasikinis muzikos stoties WFMT (FM 98.7) buvo įrašytas į juostelę ir vasario 14 dieną, 3:30 p.p., bus transliuojamas visam kraštui.

WFMT radijo stotis taip pat turi didžiausią kabelinio ir satelitinio radijo sistemą visoje Amerikoje. „I Lituani“ opera bus girdima 155 miestuose, 31 JAV valstijoje.

Vasario mėnesio „Chicago“ magazinas, kuris spausdina viso mėnesio stoties smulkią programą, į mūsų pastatymą atkreipė didelį dėmesį.

skatina ir gina nuo neteisėtų puolimų. Kitų laimėjimus ir nesėkmes jis išgyvena kaip savus.

Pats visada gyvena šviesiom vilnim ir visada pasikendęs darbuose. Kartą jis man rašo: „Žinai, tikrai neturiu kada prisėsti. Tiek projektų, tiek dar nebaigtų darbų, o čia žmona dar susilažė ranką. Tad bėgi į pieninę, į kepyklą, verdu, tvarkau, rašau laiškus... Ir vėl turiu ruošti parodai“.

Tad toks dailininkas G. Bagdonavičius. Šiaulių dailininkų kolektyve jis atstovauja vyriausiajai kartai, o jo kūryboje mezgasi ryšys tarp suklestėjusių tradicijų bei pripažintų vertybių ir naujų išsiejimų.

Stefanija Stabienė-Bardauskaitė

Menschen als utopischem Wesen, Stuttgart 1961, p. 100-101.

3. Plg. Johannes Lohmann, Philosophie und Sprachwissenschaft, Berlin 1975, p. 50-51, 127.

4. Richard Hönlswald, Philosophie und Sprache, Darmstadt 1970, p. 139.

5. Plg. Werner Jaeger, Das fruehe Christentum und die griechische Bildung, Berlin 1963, p. 1-8, 82.

6. Cit. Leopold Lentner, Volksprache und Sakralsprache, Wien 1964, p. 13-14.

7. Cit. Leopold Lentner, op. cit. p. 16.

8. Etienne Gilson, Christianisme et la philosophie, Paris 1936, p. 155-156; plg. Antanas Macelina, Krikščionis pasaulyje, Boston 1974, p. 267.

9. Ludwig Reiners, Stilkunst, Muenchen 1943, p. 10-11.

9a. Mūsų kultūros istorijoje nėra buvę eunuchų, todėl neturime nė žodžio, žymincio iškastruotą žmogų. Imti gi žodį is gyvulių pasaulio ir teikti jį žmogui yra ir juoka, ir pyktį kelianti ismonė. Argi mūsų įprastinis posakis „yra nevedanciuju dėl dangaus karalystės“ neturi tos pačios prasmės? Kam čia reikia to vergiško žodinio tikslumo, tarsi eunuchas turėtų tokios pat svarbos, kaip ir logos.

10. Hans-Georg Gadamer, Wahrheit und Methode, Tuebingen 1975, p. 364.

Pačioj programoj surašyti ir gan taieskyklingai pažymėti visi solistai (išskyrus vieną klaidą: „Danka“ Stankaitis). Atskiram įvade į visas sekdamines operų transliacijas, plačiau supažindinama su patia opera, pasidžiaugiama, kad „Lietuviai“ bus Amerikos premjera ir stotis didžiuojasi, galinti ją transliuoti. Atsakojamas trumpas turinys, pažymima, kad opera buvo statoma tris kartus Marijos Aukštesniojo mokykloj ir kad tai padarė lietuvių. Pridėta ir S. Vico nuotrauka Konrado Valenrodo vaidmeny.

Ir tai ne Suslovo, bet Šepečio žodžiai

Vilniuje leidžiamas savaitraštis „Literatūra ir menas“ sausio 30 d. numeryje perspausdina iš „Sovietkajai kultūra“ partijos CK sekretoriaus ir taipgi okupuotos Lietuvos buvusio kultūros ministro Liongino Šepečio straipsnį „Komunistiniai idealai ir modernizmo kaukė“. Lietuvių dailininkų apžvalginės parodos Vilniuje progą Šepetys ten rašo:

„Legenda apie nacionalinį lietuvių kultūros išskirtinumą — vienas pagrindinių mūsų ideologinių priešų, taip pat ir lietuviškųjų buržuazinių emigrantų įkyrių motyvų. Jie stengiasi įkaintinti nacionalistinius kai kurių pliečių jausmus, lietuvių meną priešpastatyti rusiškajam. Tačiau, „gindami“ lietuvių nuo progresmo kosmopolitškumą ir anti-liaudiškumą. Pagrįstas individualizmu, remdamasis idealistine filosofija, modernizmas ištikimai tarnauja reakcijai. Monopolijų finansuojamas, jis atakuoja socialistinį realizmą, o kartu stengiasi apjuodinti visą Lietuvos dvasinį gyvenimą. Kaltindami mūsų meną unifikačija, vienodumu, partijos diktatą, modernizmo ideologai patys skleidžia nesantaiką, neapykantą žmogui, remia ginklavimosi varžybas.

Lietuvių liaudies, visi Tarybų Lietuvos kultūros veikėjai be galo dėkingi rusų liaudžiai už jos visapusįkšą dosnią pagalbą, už visų kalbą, kuri padeda plėsti mūsų kultūros horizontus“.

• VYTIS, 1981 m. gruodžio mėn., Nr. 10. Lietuvos Vytis mėnesinis žurnalas. Vyr. redaktorius — Aldona Ryan, 6591 McEwen Rd., Centerville, OH 45459. Administracijos adresas: Vytis, 2524 W. 45 St., Chicago, IL 60632. Metinė prenumerata — 8 dol.

Straiptiniai ir nuotraukos išsamiai vaizduoja plačią, gyvą ir margą Lietuvos Vytis veiklą.